

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

TJAŠA REHAR

MENTORICA: doc. dr. KARMEN ERJAVEC

**POROČILO V SLOVENSKEM DNEVNEM
TISKU**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2005

KAZALO

	STRAN
1 UVOD	1
2 NOVINARSKI PRISPEVEK	5
2.1 DOGODEK	5
2.2 NOVICA	6
2.3 KAJ JE VREDNO OBJAVE IN KAJ NE	7
2.4 POMEMBNEJŠI PRINCIPI PISANJA NOVINARSKIH PRISPEVKOV	7
2.5 POROČEVALSKI STIL	10
2.6 POGLEDI RAZLIČNIH AVTORJEV NA STRUKTURO NOVINARSKIH PRISPEVKOV	11
2.6.1 <i>VAN DIJK</i>	<i>12</i>
2.6.2 <i>BELL</i>	<i>15</i>
2.6.3 <i>VAN LEEUWEN</i>	<i>17</i>
2.6.4 <i>BAKHTIN</i>	<i>18</i>
2.6.5 <i>FAIRCLOUGH</i>	<i>18</i>
2.6.6 <i>WHITE</i>	<i>20</i>
2.6.7 <i>KOŠIRJEVA</i>	<i>20</i>
3 POROČILO	23
3.1 ZAČETNI DEL POROČIL	24
3.1.1 <i>NASLOVJE</i>	<i>24</i>
3.1.1.1 <i>POIMENOVALNO-STALIŠČNA FUNKCIJA</i>	<i>25</i>
3.1.1.2 <i>INFORMATIVNO-STALIŠČNA FUNKCIJA</i>	<i>25</i>
3.1.1.3 <i>POZIVNO-PRIDOBIVALNA FUNKCIJA</i>	<i>25</i>
3.1.2 <i>VODILO</i>	<i>26</i>
3.2 TELO POROČIL	29
3.2.1 <i>VRSTNI RED NAVAJANJA INFORMACIJ</i>	<i>29</i>
3.3 POROČILO PO WHITEU	31
3.4 POROČILO PO KOŠIRJEVI	34
3.4.1 <i>OBIČAJNO POROČILO</i>	<i>36</i>

3.4.2	<i>KOMENTATORSKO POROČILO</i>	36
3.4.3	<i>REPORTERSKO POROČILO</i>	36
4	ANALIZA SLOVENSKEGA DNEVNEGA TISKA	37
4.1	PREDSTAVITEV ANALIZIRANIH DNEVNIKOV	37
4.1.1	<i>DELO</i>	38
4.1.2	<i>DNEVNIK</i>	38
4.1.3	<i>VEČER</i>	39
4.1.4	<i>SLOVENSKE NOVICE</i>	39
4.2	POROČILO V SLOVENSKEM DNEVNEM TISKU	39
4.2.1	<i>POGOSTOST POJAVLJANJA POROČIL</i>	40
4.2.2	<i>TEME</i>	41
4.2.2.1	<i>NOTRANJEPOLITIČNE TEME</i>	41
4.2.2.2	<i>ZUNANJEPOLITIČNE TEME</i>	42
4.2.2.3	<i>GOSPODARSTVO</i>	42
4.2.2.4	<i>ŠPORT</i>	42
4.2.2.5	<i>KRONIKA</i>	42
4.2.2.6	<i>KULTURA</i>	42
4.2.3	<i>STRUKTURA</i>	43
4.2.3.1	<i>ZAČETNI DELI POROČIL</i>	43
4.2.3.1.1	<i>NASLOVJE</i>	43
4.2.3.1.2	<i>VODILO</i>	46
4.2.3.2	<i>TELO POROČIL</i>	48
4.2.3.3	<i>SHEMA POROČIL</i>	50
4.2.4	<i>STIL</i>	51
4.2.5	<i>PRIMERJAVA MED DNEVNIKI</i>	54
5	SKLEP	57
6	LITERATURA	59
	PRILOGA	62

1 UVOD

Novinarstvo je živ organizem, ki se skozi čas razvija in prilagaja drugim vedam, predvsem pa okoliščinam posameznega časa. Samo novinarsko delo je vedno ujeto v določno kulturno in družbeno okolje (Fairclough, 1995; van Dijk, 1988). Razmerja med novinarskimi žanri, vrstami in zvrstmi se spreminjajo v odvisnosti od zgodovinskega, geografskega in ekonomskega okvira, v katerem delujejo množični mediji, v katerih se ubesedovanje novinarskih besedil – oblikovanih v posamezne žanre – odvija (Milosavljevič, 2003: 5).

Zaradi 'poplave' številnih (predvsem elektronskih) množičnih medijev, časopisi težko ohranijo ažurnost in imajo tako še težjo nalogo kot ostali mediji pri pridobivanju naslovnikov. Avtorji poročil v slovenskem dnevnem tisku se morajo tako zavedati, da so bralci nekaj informacij o določenem dogodku že dobili v katerem izmed ostalih medijev, kot so radio, televizija, teletekst, internet ali v zadnjem času tudi preko storitev, ki jih nudi mobilna telefonija. Če želijo časopisi ohraniti zanimivost in bralce, morajo torej o nekem dogodku poročati drugače, bolj poglobljeno in zanimivo, novinarji pa morajo izbrskati tudi kakšne nove podatke, ki bralcem do tedaj niso bili dostopni. Vse to pa se z običajnim poročilom težko doseže.

Oblikujejo se torej novi novinarski žanri, ki združujejo značilnosti več različnih žanrov. Milosavljevič (2003) tako govori o novinarski zgodbi, ki združuje značilnosti reportaže in portreta. Na obstoj novih, hibridnih žanrov opozarja tudi Erjavčeva (2005), ki je skozi analizo poročanja o javnomnenjskih raziskavah poimenovala nov žanr, ki je sicer po shematskih značilnostih podoben običajnemu poročilu, vendar se vsebinsko od njega precej razlikuje. Gre za hibriden žanr poročilo o javnomnenjskih raziskavah.

Hibridizacijo novinarskih žanrov sem želela tudi sama dokazati skozi analizo poročil v štirih slovenskih dnevnikih – *Delu*, *Dnevniku*, *Večeru* in *Slovenskih novicah*. Obenem pa sem želela poiskati skupne značilnosti poročil v teh štirih dnevnikih in tudi, kakšne razlike se med njimi pojavljajo.

Novinarski prispevki imajo neko določeno strukturo, ki dogodek približa naslovnikom (bralcem, poslušalcem, gledalcem) in jim postane lažje razumljiv. V ta namen so se razvile stalne oblike novinarskega sporočanja – novinarski žanri. Da so novinarski žanri element, ki omogoča jasnost komunikacije, ugotavlja tudi Milosavljevič (2003: 5) v *Novinarski zgodbi*, kjer med drugim navaja: »Novinarski žanri kot ustaljena oblika upovedovanja besedil v novinarskem diskurzu omogočajo jasnost komunikacije.«

Koširjeva (1988: 26) je v svoji knjigi *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*, s katero je zaorala ledino novinarskih žanrov na Slovenskem, novinarske žanre opredelila kot neke stalne oblike novinarskega sporočanja. Pridevnik 'stalne' pa moramo v tem kontekstu jemati z rezervo, saj se žanri skozi čas spreminjajo in, kot sem zapisala na začetku, so novinarski žanri odvisni tudi od kulturnega konteksta. Novinarski žanri so tako oblike novinarskih prispevkov, značilne za določen prostor v nekem obdobju. Če novinarski žanri ne bi imeli jasne oblike, bi se v komunikacijskem odnosu poročevalec – bralec pojavljalo precej težav, saj bi naslovnik (v mojem primeru, ko se osredotočam na tisk, bralec) težje identificiral pričakovane vsebinske in stilistične značilnosti, zapletlo pa bi se lahko tudi pri nedvoumnem razumevanju besedila (Milosavljevič, 2003: 5). Koširjeva (1988) je opredelila novinarske žanre, kakršni so bili značilni za slovenski dnevni tisk v obdobju raziskovanja. Glede na številne družbeno politične spremembe, ki jih je Slovenija doživela v obdobju po letu 1988 do danes, lahko pričakujemo, da so se v tem času spremenili tudi novinarski žanri. Če so se res, bom skušala ugotoviti v svoji nalogi. Ker gre za veliko število žanrov, se bom omejila samo na žanr poročilo, ker pri branju tega žanra bralci pričakujejo najvišjo možno mero objektivnosti in nepristranskosti. Med »najbolj informativne in objektivne žanre v množičnih medijih pa poročilo uvrščajo tudi sami novinarji« (White, 2000: 379).

Zastavila si bom tezo, da je za sodobna poročila značilno, da v njih najdemo tudi primesi ostalih žanrov, saj avtorji v poročilih ne opisujejo več zgolj golih dejstev o nekem dogodku, kar je bilo značilno za poročila včasih, temveč dogodek tudi komentirajo, ga ocenjujejo, vrednotijo, navajajo pričakovanja in posledice tega dogodka in podobno. Žanr poročilo se torej meša z značilnostmi žanrov interpretativne zvrsti.

Skušala bom poiskati splošne značilnosti poročil v slovenskem dnevnem tisku, kot so: pogostost objavljanja, teme, struktura in stil. Ob tem bom naredila primerjavo žanra poročilo v slovenskem tisku z značilnostmi poročil, kot jih je opredelil White (1998) v svoji doktorski disertaciji *Telling Media Tales: The news story as rhetoric*, kjer je podal celovito analizo novinarskih prispevkov, osredotočil pa se je prav na poročila.

Zastavljeno tezo bom skušala potrditi z metodo kritične diskurzivne analize, pri kateri gre za kvalitativno analizo vsebine. Le-ta pa je, čeprav se naslanja na določena objektivna znanja in metode, predvsem subjektivna, saj je odvisna tudi od 'raziskovalca' (Pavšin, 2003: 37). Za analizo pa je primerna, ker v besedilih odkriva dimenzije, ki jih zgolj opazovanje pogostosti pojavljanja izbranih jezikovnih enot (kar je značilnost kvantitativne analize) ne zazna,

kvalitativna metoda tako pri analizi medijev omogoča celovitejšo analizo novinarskih prispevkov (Pevec, 2004: 10).

Pred uvedbo kritične diskurzivne analize je obstajala ločitev disciplin na jezikoslovje, ki se osredotoča na mikro analizo besedila in interakcije, in na druge družboslovne vede, ki analizirajo družbene probleme na makro ravni, kot so na primer sociologija, politologija, komunikologija. Kritična diskurzivna analiza skuša z empirično jezikovno analizo prispevati k razreševanju družboslovnih vprašanj. Od jezikoslovcev, ki definirajo svoja raziskovalna vprašanja samo znotraj svojega disciplinarnega okvirja, pa se kritična diskurzivna analiza razlikuje po tem, da obravnava širša družboslovna vprašanja in ugotavlja, kako se družbene spremembe odražajo na mikro ravni teksta in interaktivnih dogodkov (Erjavec v Režek 2005: 10). Wodakova (v Režek 2005: 11, 12) je kot enega osnovnih principov kritične diskurzivne analize povzela tudi to, da je le-ta interpretativna in pojasnjevalna ter da upošteva sistematično metodologijo ter odnos med tekstom in njegovimi družbenimi okoliščinami, ideologijami in odnosi moči. Analiza diskurza kot teksta je analiza oblike in pomena, ki vključuje žanrsko analizo, dialoško analizo, kohezivno analizo med stavki, odnos med stavčnimi členi v kompleksnih stavkih, slovnico stavčnih členov in besedišče. Oblika in vsebina sta tako neločljivo povezani in se medsebojno določata (Erjavec v Režek 2005: 12).

V prvem, teoretičnem delu svoje naloge bom predstavila značilnosti časopisnih novinarskih prispevkov¹ (kako so sestavljeni, kaj naj bi vsebovali, kaj jih naredi vredne objave...). Pojasnila bom tudi pravila, katerim morajo zadostiti ta besedila. V nadaljevanju teoretičnega dela naloge bom na kratko predstavila poglede različnih avtorjev na strukturo novinarskih prispevkov. V tretjem poglavju bo sledila analiza žanra poročilo, ki me bo zanimal za nadaljnjo analizo. Najprej bom predstavila skupne značilnosti poročil: kako so razdeljena na dva dela, kakšno strukturo imajo, kakšen stil... Sledil bo bolj natančen pregled analize poročil, kot sta jih opredelila White in Koširjeva. Za prvega sem se odločila, ker je v svoji obsežni doktorski disertaciji podal temeljito analizo poročil, za Koširjevo pa, ker je njena analiza temeljila na značilnostih slovenskega dnevnega tiska konec osemdesetih let. Bila pa je tudi prva v Sloveniji, ki je naredila tovrstno analizo. Koširjeva se je torej osredotočila na podoben vzorec, kot ga imam sama, zato je njena analiza toliko bolj zanimiva tudi za mojo

---

¹ V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila zgolj na časopisne novinarske prispevke. V nadaljevanju naloge bom besedo 'časopisni' v tej besedni zvezi spuščala in uporabljala zgolj zvezo novinarski prispevki. Kjer ni navedeno drugače, gre torej vedno za časopisne novinarske prispevke.

diplomsko nalogo, saj bom med drugim skušala ugotoviti, koliko in kako so se poročila v slovenskem dnevnem tisku spremenila.

Empiričnega dela diplomske naloge se bom lotila v četrtem poglavju, v katerem bom analizirala slovenski dnevni tisk – v kakšni obliki in meri se danes v njem pojavlja žanr poročilo. Za analizo sem izbrala štiri slovenske dnevnike, in sicer *Delo*, *Dnevnik*, *Večer* in *Slovenske novice*. Za te štiri dnevnike sem se odločila, ker so v Sloveniji najbolj razširjeni in imajo največjo naklado. Sicer so v Sloveniji še drugi dnevni časopisi, kot so na primer *Finance*, *Primorske novice* ali *Ekipa...*, vendar so prve izrazito ekonomsko obarvane, druge veliko prostora namenjajo lokalni problematiki, kar pove že sam naslov, tretja pa je slovenski športni dnevnik. Zaradi specifičnosti teh časopisov jih v svojo analizo nisem vključila.

Analizirala bom šest izvodov vsakega časopisa, in sicer v obdobju šestih tednov: od ponedeljka, 5. julija 2004, do sobote, 14. avgusta 2004. Poleg prej omenjenega bom skušala tudi ugotoviti, ali med analiziranimi dnevniki obstajajo kakšne ključne razlike. Ob tem si zastavljam tezo, da med *Delom*, *Dnevnikom* in *Večerom* razlik ne bom opazila, medtem ko se bodo značilnosti poročil v *Slovenskih novicah* od ostalih treh razlikovale.

2 NOVINARSKI PRISPEVEK

Obstaja veliko različnih analiz in pogledov na novinarske prispevke, v zvezi s tem je bilo narejenih tudi precej raziskav. White (1998: 65) pa ugotavlja, da je literature, ki bi nudila sistematično teoretično naravnano razlago žanrske strukture in značilnosti novinarskih prispevkov, malo. Podobno trdi tudi Koširjeva (1988: 9), ki ugotavlja, da je znanstvena literatura, ki se ukvarja z analizo javnega množičnega komuniciranja, sicer obširna in obsežna, vendar se le redka besedila nanašajo na analizo stalnih oblik novinarskega sporočanja.

Določene raziskave, s pomočjo katerih lahko določimo stalno strukturo novinarskega prispevka, pa vendarle obstajajo. Stalno organizacijo novinarskih prispevkov lahko določimo preko novinarskih žanrov – vsak žanr ima neke sebi lastne značilnosti, podlaga za vsako pisanje v časopisu pa mora biti nek dogodek.

2.1 DOGODEK

Preden se novinar loti pisanja o kaki zadevi, o kakem dogodku, se mora postaviti v kožo bralca, naslovnika – torej v kožo tistega, komur je objava namenjena. Vprašati se mora, kaj bi njega zanimalo v zvezi s tem dogodkom, če bi sam nastopal kot bralec – prejemnik sporočila. Odločiti se mora, ali je določen dogodek vreden objave ali ne. To pa se lahko odloči šele potem, ko ve, kaj želi s prispevkom pri občinstvu doseči. V prvi vrsti želi novinar informirati občinstvo, ga opozoriti na določene probleme in na posledice, ki jih ti problemi prinašajo. Z določitvijo namena, ki ga želi novinar pri občinstvu doseči, si lahko novinar določi tudi okvirno zgradbo prispevka. Za doseg različnih ciljev pri občinstvu ima novinar na voljo različne novinarske žanre. Ob izbiri teme pa mora novinar tudi razmisliti in predvideti posledice, ki jih lahko povzroči objava nekega dogodka (Erjavec, 1998: 46).

Kaj pa pravzaprav je dogodek? Koširjeva (1988: 38) predlaga, da se dogodek razume v skladu z definicijo, ki je navedena v slovarju znanstvenih pojmov, kot časovno omejeno spremembo, se pravi kot prostorsko časovno entiteto dinamičnega značaja, ki ni vezana na prostorsko časovno točko, temveč je intervalne narave. Ker se dogodek zgodi v točno določenem času in prostoru, je neponovljiv. Zato je vsak dogodek enkratni (Erjavec, 1998: 46).

Da je dogodek pomemben del zgodbe, trdijo še drugi avtorji (v Milosavljevič 2003: 18), kot so Todorov (»pripovedno besedilo zahteva dogajanje in spremembo«), Bal (»dogodek je

prehod iz enega stanja v drugo stanje«), Ochsova (»izjemen, navadno vznemirljiv dogodek je osnova zgodbe«), Barthes (»dogodki so bili vedno tisti najbolj prevladujoči in osnovni elementi zgodbe oziroma pripovedi«).

2.2 NOVICA

Da za nek dogodek lahko rečemo, da je novica, mora vsebovati neko novost, saj je prav »novost ključna sestavina novice« (Harris in Spark, 1993: 3). Vsaka novica mora torej vsebovati nekaj novega. Tukaj seveda mislimo na neko novo informacijo v zvezi z določenim dogodkom, ki je sam po sebi lahko že davno znan. Takoj ko pa v naš prispevek vpletemo novo informacijo, nov podatek..., postane to novica. Bralcem je torej dogodek poznan že prej, sedaj vanj vključimo samo neko novo informacijo. Tako se lahko nek dogodek v medijih pojavlja dan za dnem, celo tedne za tednom, vendar bralci vsakič zvedo kakšno novo informacijo v zvezi s tem dogodkom, zato je še vedno aktualen in torej še vedno vreden objavljanja.

Podobno kot Harris in Spark razmišlja tudi Koširjeva, ki novico opredeljuje kot eno od bistvenih lastnosti vsake informacije, kot pričakovano ali nepričakovano dejstvo kot na primer človek, pojav, stanje, dogodek, problem, ki dobi z objavo v medijih pravi pomen. Da bi bila kaka informacija objavljena, potrebuje novo dejstvo, da bi se razlikovala in identificirala od drugih, prejšnjih informacij. Novica mora informirati bralca o čem novem. Novica je za naslovnika vse, česar ne pozna, o čemer še ni bil obveščen ali ni bil obveščen na tak način (Košir v Erjavec, 1998: 47).

Da dogodek postane novica, pa ni dovolj samo to, da vsebuje neko novo informacijo. Ta novost mora biti takšna, da bo zanimala bralce nekega časopisa, da obstaja velika verjetnost, da bodo to prebrali (Harris in Spark, 1993: 3). Iz navedenega lahko ugotovimo, da, kar je za določen časopis novica, za drugega ni, ker ima popolnoma drug spekter bralcev, ki jih določena zadeva sploh ne zanima. Tako se na primer v lokalnih časopisih pojavljajo povsem druge novice, drugi dogodki kot v nacionalnih časopisih. Prav tako se razlikujejo novice »rumenih« časopisov od tistih novic, ki se pojavljajo v »resnih« časopisih. Športni dnevnik vsebuje druge informacije kot finančni in tako naprej.

2.3 KAJ JE VREDNO OBJAVE IN KAJ NE

Dogodek naredijo vreden objave šele neki nepredvideni elementi, ki so se zgodili v povezavi s tem dogodkom. Tudi White, ki se je lotil temeljite analize novinarskih žanrov in značilnosti novinarskih prispevkov, govori o pomenu 'nepričakovanega' za novico. Prav ta komponenta 'nepričakovanega' da novinarskemu prispevku novičarsko vrednost in je zaradi tega vreden objave² (White, 1998: 175). Medtem ko Barthes (1977: 102) zagovarja tezo, da je pomembna že sama možnost, da se zgodi nekaj nepričakovanega, pa White (1998: 175) trdi, da se mora to nepričakovano dejansko zgoditi, drugače je premalo, da bi bila novica vredna objave. Taki nepričakovani dogodki v vsakdanjem življenju so na primer bančni ropi v svetu bančništva, prometne nesreče... Nekateri slovenski avtorji razen segmenta 'nepredvidenega' omenjajo mnoge druge dejavnike, ki naredijo novico vredno objave.

Galtung in Ruge (v Erjavec, 1998: 48) sta že leta 1965 naredila teoretični model, ki loči kar dvanajst novičarskih dejavnikov. Mnogo novinarskih priročnikov in mnogo avtorjev, kot sta Brooks ali Mencher (v Erjavec, 1998: 50), pa navaja podobne novičarske dejavnike, ki določajo, ali je dogodek vreden objave ali ne. Ti dejavniki so:

- VPLIV: kako in na koliko ljudi vpliva dogodek;
- ODDALJENOST: bolj zanimivo je, kar je bližje;
- PRAVOČASNOST: današnja novica bo jutri že stara;
- POMEMBNOST: znani ljudje, ki so vpleteni v dogodek;
- KONFLIKT: poročanje o konfliktnih situacijah, dogodkih, kot so vojne, šport, kultura...;
- NENAVADNOST: nenavadne stvari, dogodki, novice imajo prednost pred vsakdanjimi.

2.4 POMEMBNEJŠI PRINCIPI PISANJA NOVINARSKIH PRISPEVKOV

Čeprav nasveti za pisanje ne sodijo v znanstveno besedilo, kot je diplomsko delo, bi se jih kljub temu dotaknila, saj bi z njimi rada predvsem predstavila postopek novinarskega dela. Poleg tega pa v zadnjem času vse več teoretikov ugotavlja, da so meje med novinarstvom in drugimi sorodnimi dejavnostmi (na primer oglaševanjem ali predvsem odnosi z javnostmi)

---

² Za dogodek, ki je vreden objave, v angleščini uporabljamo izraz 'newsworthy'. Ta izraz je široko uporabljen tudi v Sloveniji.

vedno bolj propustne (Poler Kovačič, 2002: 768). Tako že Poler Kovačičeva (prav tam) opiše preproste tri korake v klasičnem modelu novinarskega sporočanja procesa, in sicer:

➤ Zbiranje informacij:

Informacije novinar dobi s preiskovanjem svoje okolice. Slediti mora k temeljnemu cilju klasičnega novinarstva, to pa je »obveščanje javnosti o zanjo pomembnih zadevah«. Novinar išče več informacij o eni stvari, pridobiti mora več različnih virov, njegova dolžnost pa je nato te informacije tudi preveriti. Kot trdita Koširjeva in Polerjeva (v Poler Kovačič 2002: 768) sta vprašanje in spraševanje ključni postavki klasičnega pojmovanja novinarskega diskurza, kajti »ravno po spraševanju mnogih, različnih in drugačnih je novinarstvo novinarstvo«.

➤ Izbor dogodkov in dejstev:

Mediji imajo navadno dostop do več gradiva, kolikor imajo prostora za objavo. Pri izboru dogodkov je treba odgovoriti na vprašanje, o katerih dogodkih naj bo javnost obveščena, da bo zadoščeno njeni pravici do obveščенosti. Ta izbor opravljajo odbiratelji ali po angleško gatekeepers, kot jih imenujeta Kunczik in Zipfel (v Poler Kovačič, 2002: 769). Vlogo teh odbirateljev največkrat opravljajo novinarji in uredniki, ki se tako odločajo, kaj je vredno objave in kaj ne.

➤ Oblikovanje novinarskega prispevka:

Pri tem gre za odločanje, kako poročati o dogodkih in temah, ki smo jih izbrali v prejšnjem koraku. Oblikovanje novinarskega prispevka pa obsega odločitve o tem, koga intervjuvati, katere informacije uporabiti..., da bi ustvarili kakovostno novinarsko sporočilo.

Poleg klasičnega modela novinarskega sporočanja procesa opisuje Poler Kovačičeva (2002) še sporočanja proces v tržnem novinarstvu, ki obsega iste tri faze, vendar se le-te razlikujejo, in sicer predvsem po tem, da novinarji vedno več informacij prejema od predstavnikov za odnose z javnostmi, tako da korist javnosti, ki bi morala biti na prvem mestu, stopi v ozadje, pomembnejšo vlogo pa dobi korist vira – praktikov za odnose z javnostmi.

Tudi Harris in Spark (1993: 4, 5) v svoji knjigi *Practical newspaper reporting* povzemata splošne principe za pisanje novinarskih prispevkov:

- Ko se odločamo, kaj objaviti, je lahko kdaj koristno, če se vprašamo: Ali je vseeno, če ta prispevek objavimo danes ali jutri? Če je vseeno, potem danes

objavimo takšen prispevek, ki je nujen, da gre danes v tisk, da nas konkurenčni časopis ne prehiti ali da dogodek ne izgubi aktualnosti.

- Vsaka zgodba, ki jo želimo objaviti v našem časopisu, mora imeti neko novost, poleg tega pa mora vsebovati samo resnična dejstva, njen avtor mora biti popolnoma prepričan o pravilnosti in resničnosti objavljenih podatkov.
- Odlična za kvaliteto novice je tudi nepričakovanost. Požar ali rop je nepričakovan, poleg tega pa še zadeva ljudi, kar sta dve ključni kategoriji za dobro novico.
- Zadnji novici ne gre dajati pretiranega pomena. Za časopis bo zelo dobro, če objavi vidike zgodbe, ki jih konkurenca ni oziroma jih je prepozno. Bralcu je lahko nekaj, kar je bilo napisano prej, bolj zanimivo ali pomembno. Zgodba ni vredna objave samo zaradi tega, ker se je že pojavila v drugem časopisu. Kadar je nek dogodek zanimiv za bralce našega časopisa, si le-ti želijo slišati našo različico tega dogodka, povedano z našimi besedami.
- Za časopis je zelo dobro, če novica poleg kake novosti razkrije tudi kako skrivnost. »Časopis živi od razkritij skrivnosti,« je dejal urednik revije The Times John Thaddeus Delane. Podobnega mnenja je tudi William Randolph Hearst: »Novica je nekaj, kar hoče nekdo skriti, zatreti. Vse drugo je oglaševanje.«
- Ena od nalog novinarja je tudi, da dvigne zanimanje bralca za zadeve oz. dogodke, ki jih novinar sam smatra za zanimive in pomembne. Kaj določen časopis zagovarja in meni, da je pomembno, lahko razberemo iz količine prostora, kolikor ga namenijo določeni novici in tudi iz mesta objave (prva stran je veliko bolj brana kot strani na sredini...).

Vsak novinar pa mora pisati kratko, jasno, točno, zanimivo in popolno. To pomeni, da mora biti dogodek predstavljen na kratko, vendar še dovolj nadrobno, da je zadeva naslovnikom jasna. Informacije, navedene v prispevku, morajo biti točne, podane na zanimiv način, obenem pa morajo bralci, gledalci, poslušalci... dobiti tudi celovito sliko dogajanja.

Erjavčeva v svoji knjigi *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka* kot bistvene pri oblikovanju novinarskega prispevka in določanja njegove kakovosti navaja točnost (ključni kriterij kakovosti novinarskega prispevka), raznolikost, preglednost, stvarnost, uravnoteženost in razumljivost (Erjavec, 1998: 74 - 87).

Za boljšo kvaliteto pisanja je pomemben tudi postopek nastanka novinarskega prispevka. Stari novinarski mački ga imajo v 'malem prstu', kot pravimo, medtem ko je za tiste, ki se pisanja novice šele učijo, poznavanje postopka še kako pomembno.

Najprej se moramo odločiti, če je dogodek vreden naše pozornosti ali ne, naredimo torej **oceno dogodka**. Ko se odločimo, da je dogodek dovolj zanimiv za objavo, se lotimo **zbiranja informacij**. Najprej si podatke **zapišemo** že kar na samem kraju dogodka, sledi **analiza dogodka**; zbrana dejstva razporedimo – kar ni pomembno, ovržemo, kar je, pustimo. Nato se lotimo **ocene zbranih podatkov**. Če potrebujemo še kakšne informacije, jih poiščemo, nato **izberemo dejstva**, ki jih bomo uporabili v naši novici. Še preden se lotimo pisanja, **ponovno preverimo podatke**, saj moramo biti pri pisanju najbolj pozorni prav na točnost informacij, ki jih podajamo, kajti v nasprotnem primeru tako mi kot celoten časopis izgubimo kredibilnost. Ko imamo zbrana vsa dejstva in vemo, da so naši podatki točni, določimo **vrstni red zbranih podatkov**, šele nato se lotimo **oblikovanja in pisanja novice**. Preden oddamo novico, pa je zelo pomembno, da jo **ponovno pregledamo** in popravimo morebitne napake in nepravilnosti, izboljšamo stil pisanja...

Preprostih deset korakov torej, ki pa v veliki meri pripomorejo k hitrejšemu pisanju in na koncu tudi h kvalitetnejši novici.

2.5 POROČEVALSKI STIL³

Korošec (1998: 11, 12) je z izrazom poročevalski stil zajel vse, kar »teorija novinarskega sporočanja zajema s stalnimi oblikami novinarskega sporočanja: z zvrstmi, vrstami in žanri« (Korošec, 1998: 12). Poročevalska besedila Korošec (prav tam) deli v grobem na dve zvrsti. Okrog prve so besedila, ki so zasnovana na informiranju, okrog druge pa tista, ki iščejo stik z naslovniki. Podobno, kot je pri ločevanju novinarskih zvrsti ločitev na informativno in interpretativno zvrst⁴, s tem da je v stilistiki »v ospredju funkcija, tj. status, ki ga podelimo jezikovnemu sredstvu v skladu z namenom sporočanja« (Korošec, prav tam).

Ko govorimo o poročevalskem stilu, ne moremo mimo avtomatizacije in aktualizacije. Avtomatizacija pomeni ustalitev jezikovnih sredstev, da postanejo običajna med tvorci (v našem primeru pisci) besedil in tudi njihovimi naslovniki. Za avtomatizme gre na primer pri sklicevanju na tuje vire v besedilu, torej: *Iz dobro obveščenih krogov... / Kot poročajo tuji viri...* (Korošec, 1998: 16).

Aktualizacija pa pomeni ravno nasprotno, torej neko »novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za doseg posebnega učinka« (Korošec, 1998: 15). Z

---

³ Poročevalski stil po Korošču (1998) se nanaša na vse stalne oblike novinarskega sporočanja, ne samo na poročilo, ki je le eden izmed žanrov.

⁴ Glej poglavje 2.6.7.

aktualizacijo tvorec išče pot k naslovniku in želi sprožiti njegove razumske in čustvene reakcije. Za razliko od avtomatizacije aktualizacija vključuje tudi naslovnika. Aktualizmi so lahko najrazličnejši; lahko so to ločila (predvsem vprašaj in klicaj), pogosti so v naslovih z metaforami, metonimijami..., pojavljajo se kot ponovitveni izrazi (*Japonska: otok vzhajajočega sonca* – namesto dežela) ali stopnjevanje (*nafta: črna kri industrijskega sveta*), dokaj pogosti so arhaizmi (starinske, zastarele besede) ali ekspresivni izrazi, negativno vrednotenje pomenske vsebine pa dajejo nižje pogovorne besede. Poleg naštetih so aktualizmi še frazeologemi, vulgarizmi... Z aktualizmi se med drugim kaže tudi želja tvorca po poživljanju besedila, s čimer avtor pokaže tudi svojo jezikovno ustvarjalnost (Korošec, 1998: 17 - 21).

2.6 POGLEDI RAZLIČNIH AVTORJEV NA STRUKTURO NOVINARSKIH PRISPEVKOV

»Novinarski žanri se v novinarskem procesu oblikujejo, stabilizirajo in predstavljajo kot tematsko in problemsko specifične oblike predstavitve. To pomeni, da uveljavljeni medijski simboli poenostavljajo javno komuniciranje – odvisno od njihove žanrsko specifične skladijsko-pomenske funkcije – s signaliziranjem tipografske oblike, ki jo občinstvo pričakuje.

Da bi medijske simbole na področju oblikovanja in predstavitve kar se da poenostavili in da bi bila njihova uporaba jasno prepoznavna kot pravilna ali nepravilna, so novinarji razvili celo vrsto standardiziranih medijskih tehnik, ki predstavljajo novinarsko 'orodje' in so kot novinarska sposobnost vsak dan na preizkušnji.« (Erjavec, 1998: 90)

Zgornji citat iz knjige *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka* (1998) avtorice Karmen Erjavec celovito povzema, kaj so novinarski žanri, njihov pomen in nastanek. Različni avtorji pa imajo različne poglede na strukturo, zgradbo... novinarskih prispevkov, o tem je bilo napisane tudi že kar precej literature. V podpoglavjih, ki sledijo, bom predstavila značilnosti novinarskih prispevkov, kot so jih opisovali van Dijk (1988), Bell (1991), van Leeuwen (1987), Bakhtin (1986), Fairclough (1992), White (1998) in Koširjeva (1988).

2.6.1 VAN DIJK

Van Dijkov (1988) pristop k analizi novinarskih prispevkov se od ostalih, ki jih bom predstavila v nadaljevanju tega poglavja, razlikuje. Govori namreč o kognitivnem mehanizmu, s katerim si bralci interpretirajo sporočilo besedila. Van Dijk je pomembna tudi retorična funkcionalnost novinarskega prispevka. Retorični potencial novinarskega prispevka je po van Dijk omejen na dejstva. Preko določenih strategij naj bi ta retorični potencial zagotavljal, da bodo bralci ta dejstva (informacije) obravnavali kot resnične.

Van Dijkova analiza diskurza se ukvarja z oblikovanjem kognitivnega procesa, preko katerega bralci razumejo določene elemente prispevka zgolj kot del širše teme. Van Dijk (1988: 30) te elemente imenuje makropropozicije in nadalje predlaga več načinov dedukcije (krčenja, povzemanja), preko katerih so ti deli prispevka iz njega izločeni – na primer brisanje določenih informacij, posploševanje....

Van Dijkov model novinarskega prispevka je usmerjen k razumevanju in povzemanju in ne toliko k opisovanju slovnično-gramatičnih značilnosti. Van Dijk predlaga oblikovanje tako imenovane novičarske sheme⁵. V nekaterih primerih ta načrt pomeni, da imajo posamezni deli prispevka v njem zgolj povezovalno vlogo, pogosto pa so ti elementi deli informacij, ki so razgrajene ali izločene iz prispevka skozi proces interpretacije.

V skladu z novinarskim izrazoslovjem van Dijk (1988: 53) navaja naslednje elemente novičarske sheme: naslov in vodilo, glavni dogodek, posledice, predhodni dogodki, ustne reakcije, ocene.

Prvi element tvorita NASLOV in VODILO⁶, ki po van Dijk delujeta kot povzetek celotnega novinarskega prispevka.

»Naslov in vodilo skupaj tvorita glavne teme prispevka in delujeta kot začetni povzetek. Zato lahko tako kot v drugih zgodbah predstavimo kategorijo povzetek, ki je dominantna v glavi in vodilu. Semantični vidik je očiten: glava in vodilo povzemata novinarski prispevek...« (van Dijk 1988: 53)

Naslednja komponenta, ki jo omenja van Dijk, je GLAVNI DOGODEK. Ta kategorija pa je kognitivna in ne toliko tekstualna. Bralec naj bi razbral glavni dogodek novinarskega prispevka iz ostalih elementov, ki se pojavljajo skozi celoten prispevek. Glavni dogodek

---

⁵ Van Dijk (1988: 49) novičarsko shemo poimenuje news schemata.

⁶ V Sloveniji je izraz 'lead' preveden v vodilo, vendar je v novinarskem žargonu pogosteje uporabljena angleška različica – lead. Izraz 'lead' uporabljajo avstralski in tudi severnoameriški teoretiki, medtem ko je (bil) izraz 'intro' značilen za britansko literaturo (White, 1998: 187). Podrobneje so značilnosti vodila predstavljene v poglavju 3.1.2.

potemtakem ni del prispevka, temveč zgolj informacijski konstrukt, ki je iz prispevka izluščen.

Van Dijk poudarja, da so vsi elementi novičarske sheme, predvsem pa glavni dogodek, v prispevku predstavljeni razpršeno, 'na obroke'. Vsi elementi glavnega dogodka tako niso predstavljeni v eni fazi prispevka, temveč so lahko podani po delih, s prekinitvami – na primer z opisom posledic, predhodnih dogodkov...

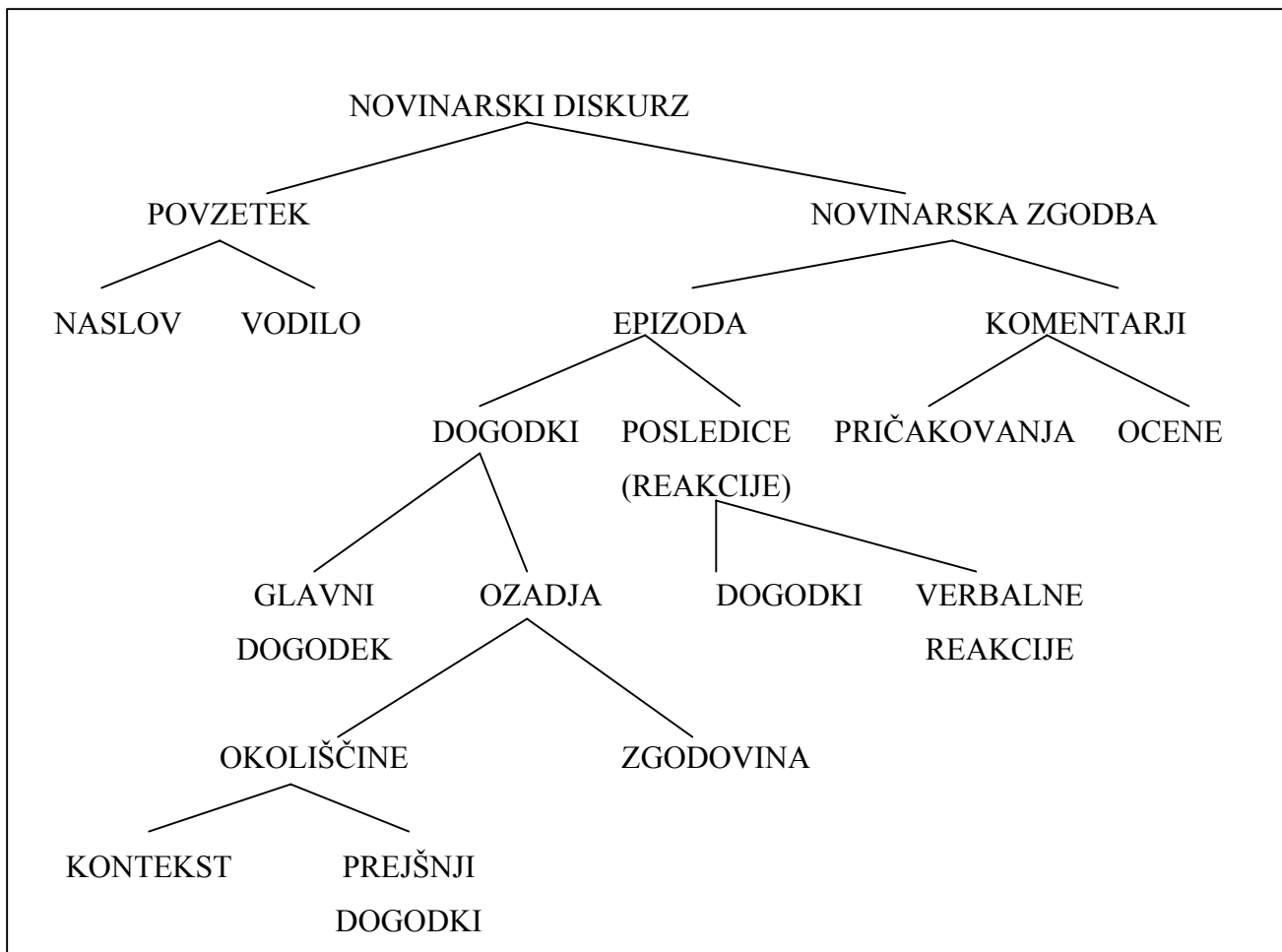
Za novinarski diskurz je po van Dijkju najbolj značilno predstavljanje posamezne teme po delih ali po 'obrokih', kot to imenuje sam. To pa pomeni, da je vsaka tema razdeljena na dele in po delih tudi predstavljena, ni pa predstavljena v celoti, kot je to značilno za druge tipe diskurza (van Dijk 1988: 43).

Pomembnostni princip pisanja, kakršnega poznajo mnogi teoretiki⁷, opisuje tudi van Dijk, ki trdi, da so podatki v novici razvrščeni od najpomembnejšega k najmanj pomembnemu. Najbolj pomembna informacije je tako predstavljena na najbolj vidnem mestu – tako v sami novici kot tudi v posameznem stavku. Kot smo že prej povedali, to pomeni, da je najpomembnejša informacija predstavljena prva (van Dijk 1988: 43).

---

⁷ Več o vrstnem redu navajanja informacij v poročilih v poglavju 3.2.1.

Slika 2.1: Van Dijkova superstruktura sheme novinarskega diskurza (povzeto po Košir, 1988: 53).

Iz slike 2.1 je jasno razvidno, da van Dijk razdeli novinarski diskurz na dva glavna dela, in sicer na povzetek in novinarsko zgodbo. Prvega tvorijo naslovje in vodilo, drugi pa je veliko bolj razdelan, kar je dobro vidno tudi iz sheme.

Čeprav se White (1998: 68) v marsičem strinja z van Dijkom, pa mu očita tudi nedoslednosti. White trdi, da opravljata naslov in vodilo le nekaj funkcij povzetka in nista sama po sebi kar povzetek glavnih dogodkov novinarskega prispevka. White (1998: 68) namreč meni, da mora povzetek poleg povzetka vsebine vsebovati tudi njeno oceno, česar pa van Dijk ne omenja. White tudi poudarja, da v določenih primerih (v nekaterih novinarskih prispevkih) pomembnostni princip ne obstaja, saj so v teh primerih retorično najpomembnejši elementi navedeni šele v zaključku novinarskega prispevka. White van Dijkju očita, da njegov model ne

vključuje večfunkcijske teorije jezika⁸ in je zaradi tega omejen na zgolj informacijski vidik komunikacijske učinkovitosti.

Van Dijk si z retoričnimi prvinami pomaga, da poveča pomen dejstev, predstavljenih v prispevku. Van Dijk tako svetuje navajanje dejstev, ki so jih navedli očitvidci ali drugi verodostojni viri, za videz natančnosti v novinarskem prispevku pa predlaga navajanje natančnega časa in kraja dogodka, točnih števil... White pa na drugi strani poleg dejstev poudarja tudi pomen različnih mnenj, za katera pravi, da morajo biti predstavljena v novinarskem prispevku. Vanj je treba vključiti različne vire – njihova mnenja, presoje, pričakovanja, zahteve, opozorila, čustvene reakcije... in tudi navajanje dejstev glede tega, kaj je kdo naredil in komu... (White, 1998: 69)

Koširjeva (1988: 52) je van Dijk predstavila kot enega redkih, »ki se zaveda pomembnosti interdisciplinarnega pristopa pri preučevanju množičnega komuniciranja in v njegovem okviru tipov novinarskega diskurza (žanrov)«.

2.6.2 BELL

Bell (1991: 148 - 155) se je lotil analize novinarskih žanrov v povezavi z osebnimi pripovedmi. Njegova analiza temelji na ugotovitvah, ki sta jih že leta 1967 podala Labov in Waletzky v modelu osebne pripovedi. Bell je ugotovil, da se novinarski prispevek od osebne pripovedi v marsičem razlikuje, vendar imata obe obliki tudi veliko skupnega.

Tako je ugotovil, da oba vključujeta *izvleček*, v katerem je povzetek celotne zgodbe, *orientacijo*, ki predstavi 'igralce' in nudi širši kontekst zgodbe, in elemente, ki *ocenjujejo* (ustvarijo pomembnost zgodbe). Razlike obeh pa so v tem, da novinarski prispevek ni podan v kronološkem vrstnem redu in novinarski prispevek navadno ne vsebuje *sklepa*, če pa ga, je podan na začetku in ne koncu.

Izvleček v novinarski zgodbi Bell enači z vodilom, ki naj bi imelo enako vlogo kot izvleček v osebni pripovedi. S tem se White ne strinja, saj on zagovarja tezo, da lahko vodilo deluje na različne načine, med drugim tudi kot povzetek. White tudi ugotavlja, da lahko ima vodilo enako komunikacijsko funkcijo kot izvleček v pripovedi, vendar nimata povsem enakih funkcij.

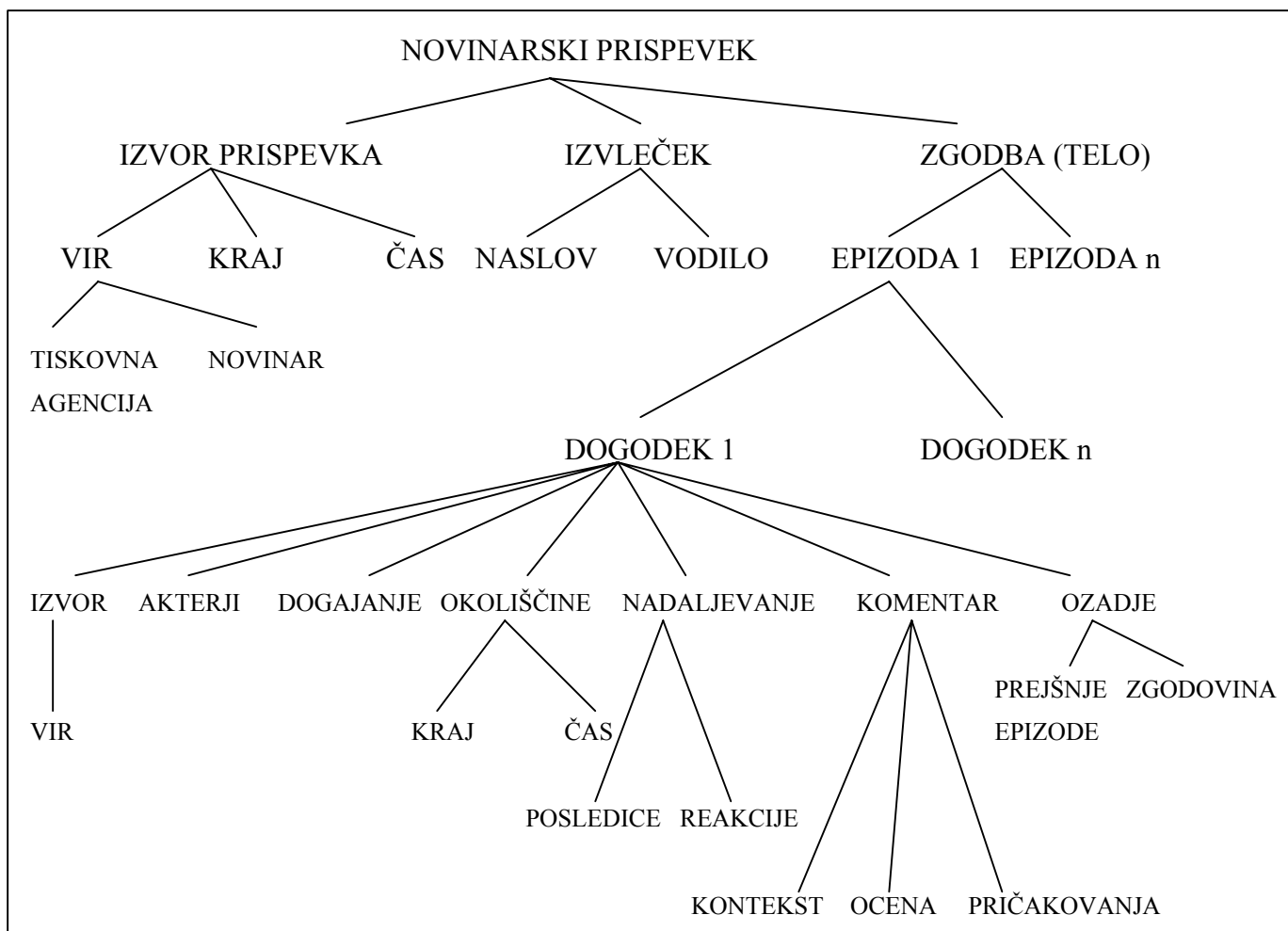
Tudi Bell (1999: 67) je podal strukturo novinarskega prispevka, ki vključuje izvor prispevka (avtorja, kraj in čas, ki so lahko le nakazani), izvleček (vodilo in naslov) in telo prispevka, ki

---

⁸ White (1998: 69) namreč trdi, da so poleg dejstev za novinarski prispevek pomembna tudi mnenja in vrednote. V novinarski prispevek torej po Whiteu sodijo tudi opozorila, sodbe, zahteve, čustvene reakcije... White (prav tam) trdi, da z »nizanjem golih dejstev in resnice izpustimo vsaj polovico zgodbe«.

je sestavljeno iz več epizod, te pa so sestavljene iz enega ali več dogodkov. Epizode so skupki dogodkov, ki imajo skupno lokacijo ali skupne akterje v prispevku. Poleg teh osnovnih elementov pa imajo novinarski prispevki po Bellu še tri nadaljnje kategorije, to so: ozadje, komentar in nadaljevanje dogodka ali kaj sledi (follow up).

Ozadje prispevka predstavlja dogodke, ki so se zgodili pred glavnim dogodkom in so pomembni za ta dogodek. Skratka, gre za preteklost zgodbe, predstavljene v prispevku (Bell, 1999: 67). V komentarju novinar ali kateri izmed akterjev v prispevku navaja svoja opažanja o dogodku, ga ocenjuje in komentira. Komentar v prispevku lahko ima po Bellu (prav tam) tudi vlogo dodatnega pojasnjevanja samega dogodka, da ga bralec lažje razume, lahko pa so v njem navedena pričakovanja, kako se bo dogodek razvijal vnaprej. V nadaljevanju dogodka pa so navedene vse aktivnosti, povezane z glavnim dogodkom, ki so se zgodile po njem. Lahko se vključijo tudi reakcije drugih ljudi na dogodek ali posledice tega dogodka. Grafičen prikaz Bellove sheme pa je naslednji:

Slika 2.2: Bellov model strukture diskurza novinarskega prispevka (Bell, 1999: 68).

Iz shem van Dijka (slika 2.1) in Bella (slika 2.2) je razvidno, da Bell prispevek razdeli na več delov kot van Dijk. Že sam prispevek razdeli van Dijk na dva, Bell pa na tri glavne dele. Van Dijk tako loči povzetek in zgodbo, medtem ko Bell tema dvema⁹ doda še izvor prispevka. Več razlik pa je opaznih pri sami zgodbi prispevka, ki jo van Dijk razdeli na epizodo in komentarje, Bell pa na več epizod in nato posamezne epizode na več dogodkov. Za vsak posamezen dogodek naj bi se po Bellovi shemi navedel izvor, akterji, dogajanje, okoliščine (tudi njihov kraj in čas), nadaljevanje dogodka (posledice in reakcije), komentar (umesti se ga v kontekst, vsebuje oceno dogodka in pričakovanja) ter ozadje dogodka (torej prejšnje epizode in zgodovino). Pri van Dijk, kar je razvidno tudi iz njegove sheme, pa se sama epizoda deli najprej na dogodke in posledice oziroma reakcije, dogodki pa se naprej delijo na glavni dogodek in ozadje, v katerem so navedene okoliščine (umesti se dogodek v kontekst in navede prejšnje dogodke, povezane z glavnim dogodkom) ter zgodovina. Pravzaprav gre pri obeh avtorjih za podobne elemente znotraj sheme. Razlike se pojavljajo pri imenovanju posameznih elementov ter pri izhodišču, iz katerega izhajajo. Van Dijk na primer dogodek najprej razdeli na glavni dogodek in ozadja, ta nadalje na zgodovino in okoliščine, te pa še na kontekst in prejšnje dogodke. Večina teh elementov pri Bellu izhaja kar iz samega dogodka.

Podobno kot van Dijk tudi Bell zanemarija pomen retorične funkcionalnosti novinarskih prispevkov. Prav ta pa naj bi bila po Whiteu (1998: 70) ključen dejavnik, ki loči novinarska besedila od ostalih oblik pisanja, tudi od osebne pripovedi.

Oba, tako van Dijk kot tudi Bell se zanašata na 'zdravo pamet' novinarjev, ki naj bi bila edini dejavnik, s katerim določajo strukturo prispevka, ko jo oblikujejo po pomembnostnem sistemu. Bell opisuje novinarski prispevek kot »zbiranje najpomembnejših informacij na začetku in nato nadaljevati z vedno manj pomembnimi informacijami« (Bell, 1991: 169).

2.6.3 VAN LEEUWEN

Van Leeuwen (1987) novinarske žanre 'razbije' na tako imenovane mikro žanre. Različne faze novinarskega prispevka lahko po van Leeuwenu služijo osnovnim namenom žanra, ki so pripoved, obravnava in razlaga. Van Leeuwen trdi, da je obstajajo velike razlike pri uporabi in tudi vrstnem redu, v kakršnem se pojavljajo ti mikro žanri. Zaradi tega je tudi prepričan, da je pravzaprav nemogoče narediti kakšen natančen in strog načrt strukture pisanja novinarskih prispevkov. Van Leeuwen trdi, da se je potrebno organizacije teh mikro žanrov lotiti

---

⁹ Povzetek Bell sicer imenuje izvleček (abstract), vendar vsebuje iste elemente kot povzetek pri van Dijk, to sta naslov in vodilo.

strateško, služiti pa mora več retoričnim ciljem. Strategija je lahko javna, očitna ali skrita, težiti pa mora k nepristranskosti in objektivnosti, novinarski prispevki pa morajo hkrati zabavati, se ukvarjati s socialno varnostjo in tudi različnimi ideologijami.

Analiza, kakršno je predstavil van Leeuwen, je zelo primerna za novinarske prispevke, ki opisujejo življenja ljudi in so širši javnosti zelo zanimivi ('human interest'). Ti novinarski prispevki so dovolj dolgi in se lahko delijo tudi na manjše (mikro) žanre. V nasprotju s tem so trde novice ('hard news' – tiste, ki se ukvarjajo z družbeno pomembnimi temami in mora bralec za njihovo razumevanje ponavadi imeti tudi nekaj predhodnega znanja) precej krajše, saj se njihova dolžina giblje med enim in tremi stavki.

2.6.4 BAKHTIN

Za Bakhtina (1986: 60 – 65) so v komunikaciji ključnega pomena poslušalci – tako sedanji kot tudi potencialni. Poslušalci se morajo aktivno vključiti v komunikacijo, trdi Bakhtin in kritizira teoretike, ki zagovarjajo tezo, da naj bi bili poslušalci zgolj pasivni opazovalci, in ki trdijo, da je komunikacija odnos med govorcem iz vsebino sporočila.

Bakhtin nadalje trdi, da se v vsakem tekstu odražajo tudi določeni pogoji in cilji človekovih aktivnosti. Ti se v tekstu opazijo v vsebini in tudi v lingvističnem načinu pisanja, predvsem pa v sami strukturi sestavka. Vsi ti trije aspekti (tematska vsebina, stil in struktura) so po Bakhtinu neločljivo povezani v celoto izražanja in so vsak zase enako določeni z značilno naravo točno določene sfere komuniciranja.

Poleg omenjenega Bakhtin (1986: 62) tudi poudarja pomen diahroničnega vidika:

»...proces zgodovinskega oblikovanja žanrov vpliva na naravo izražanja, predvsem pa na kompleksen problem medsebojnih povezav med jezikom, ideologijo in svetovnim prepričanjem.«

2.6.5 FAIRCLOUGH

Z raziskovanjem retoričnega potenciala novice se je ukvarjal Fairclough (1992: 63 – 73). Glavno pozornost je posvetil 'interdiskurzivnosti' novinarskih prispevkov, kot je to sam poimenoval.

»Fairclough kritizira enostaven shematski pogled na žanr, ker ni zmožen analizirati žanrske kompleksnosti. Njegov koncept žanra, ki ga definira kot 'sestav teksta iz različnih diskurzov', je bolj izčrpen kot drugi, ker v ospredje postavlja interdiskurzivnost in intertekstualnost. Fairclough je opredelil intertekstualnost kot primer vključitve različnih tekstov v določen tekst, npr. vključenost drugih

besedil v novinarsko poročilo z označbami, kot je navedek. Koncept interdiskurzivnosti pa v ospredje postavlja vprašanje, iz kakšnih elementov redov diskurza je sestavljen določen diskurziven tip.» (Fairclough v Erjavec, 2005: 158)

Fairclough je raziskoval, kako se v novinarske prispevke vključujejo informacije iz različnih družbenih področij. Raziskoval je tudi, kako se je novinarski diskurz s časom spreminjal ter s kakšnim retoričnim in predvsem ideološkim ciljem. V tem pogledu je opazil, da se v medijih v zadnjem času briše meja med javnim in zasebnim. Fairclough trdi, da ima novinarski diskurz zaradi teh sprememb nekaj retoričnih posledic.

»Objave vredni dogodki izhajajo iz omejenega števila ljudi, ki imajo privilegiran dostop do medijev in so s strani novinarjev obravnavani kot kredibilni in zanesljivi viri, njihovi glasovi pa so najbolj pogosto predstavljeni v novinarskem diskurzu.» (Fairclough, 1992: 110)

Malo drugačna situacija nastane, ko se ti 'glasovi' preselijo v tiskane medije. Tu nastane zmeda in skrivnost glede tega, kateri glasovi in čigava mnenja so pravzaprav predstavljeni, saj so pogosto 'prevedeni' v vsakdanji govor. S tem pa se porušijo družbene identitete, odnosi in relacije. Mnenja vplivnih ljudi in skupin so predstavljena na način, kakršnega bi uporabljali tudi bralci, zato se bralci lažje strinjajo z njihovimi mnenji. Medije se tako po Faircloughu lahko razume kot učinkovit ideološki način pretvarjanja glasov vplivnih ljudi v prikrito in spreobrnjeno obliko.

S Faircloughom se strinja tudi Kress (v White, 1998: 63), ki trdi, da se v medijih meja med javnim in zasebnim še kako briše, ugotavlja pa tudi, da je ta značilnost v avstralskih medijih veliko bolj opažena v rumenem tisku kot v resnih časopisih.

Po Faircloughu (v Erjavec, 2005: 156) lahko vsak diskurziven dogodek analiziramo v treh dimenzijah, in sicer kot:

- zapisan ali govorjen tekst,
- diskurzivno prakso in
- družbeno prakso.

Po Faircloughu (prav tam) sta oblika in vsebina neločljivo povezani, medsebojno pa se tudi določata. »Analiza diskurza kot teksta je analiza oblike in pomena, ki vključuje žanrsko analizo, dialoško analizo, analizo kohezivnosti med stavki, odnos med stavčnimi členi v kompleksnih stavkih, slovnico stavčnih členov in besedišče.« (prav tam)

Njegova metoda temelji na »deskripciji, interpretaciji in pojasnitvi. Analitik tekstualne značilnosti opiše, odnos med produkcijskimi in interpretativnimi procesi diskurzivne prakse

ter tekstom interpretira iz teksta, odnos med diskurzivno in družbeno prakso pojasni na podlagi družbene analize.« (Erjavec, 2005: 157)

2.6.6 *WHITE*

Kategorije (naslov in vodilo, glavni dogodek, posledice, predhodni dogodki, reakcije, ocene, komentar...), ki jih je predlagal van Dijk, so na prvi pogled zelo podobne tistim, ki jih je predlagal White. Natančnejša analiza pa pokaže, da se kategorije obeh precej razlikujejo. Van Dijkova analiza temelji na spoznavnem (kognitivnem) modelu in se ukvarja z načinom, kako bralci iz teksta izluščijo informacijo in kako razumejo celoten novinarski prispevek.

White po drugi strani več pozornosti kot spoznavnosti namenja jezikoslovnim značilnostim novinarskih prispevkov, ukvarja se z besediščem in semantiko. Njegove kategorije (vzrok in učinek, ocenitev, kontekstualizacija in dovršenost) temeljijo na logičnih odnosih semantike, torej na medsebojnem delovanju in učinkovanju stavkov in odstavkov. Whiteova analiza je osnovana na osnovnih kategorijah, ki temeljijo na precej širokih retoričnih enotah, kot je na primer obširen skupek delov stavkov. Besedišče, s katerim se White ukvarja, pa lahko temelji na kompleksu delov stavkov ali na nižjih ravneh – na odnosu med deli stavkov ali kar na odnosu med skupinami besed (White, 1998: 195 - 198)¹⁰.

2.6.7 *KOŠIRJEVA*

Koširjeva (1988: 52) je novinarski diskurz označila kot enega najbolj avtomatiziranih in shematiziranih: »Struktura novinarskega diskurza je zaradi enostavne informacijske razumljivosti med najbolj shematiziranimi in avtomatiziranimi. Tako za avtorje novinarskih sporočil kot za njihove naslovnike.«

Novinarske prispevke je podrobno razvrstila glede na posamezne žanre. Te je združila v vrste, vrste pa v zvrsti. Novinarske žanre je definirala kot »tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedana določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanjo tipičnimi jezikovnimi sredstvi« (Košir, 1988: 31).

Koširjeva (1988) je nadgradila van Dijkovo analizo novinarskih prispevkov. Njegovo novičarsko shemo, predstavljeno v poglavju 2.6.1, je poenostavila in posplošila na podlagi enostavne delitve na uvod, jedro in zaključek. Tej delitvi je dodala še glavo, ki vsebuje naslovje (nadslov, glavni naslov in podnaslov) in vodilo. Koširjeva (1988: 54) tako predlaga naslednjo shemo:

---

¹⁰ White (1998) se je v knjigi *Telling Media tales* ukvarjal predvsem z analizo poročil, zato tukaj njegov pogled na novinarske prispevke predstavljam zelo na kratko. Obširneje se bom k Whiteu vrnila v poglavju 3.3.

GLAVA	nadnaslov naslov podnaslov vodilo (lead) ali pritegnilo (flash)
UVOD	odstavek I odstavek II itd.
JEDRO	odstavek I odstavek II odstavek III itd.
ZAKLJUČEK	odstavek I odstavek II itd.

Slika 2.3: Shema novinarskega prispevka, kot jo je predlagala Koširjeva (1988: 54).

Koširjeva ob tej shemi dodaja, da gre za abstrakcijo, idealen konstrukt.

Tudi ona navaja, naj bodo v vodilu napisane bistvene prvine dogodka. V uvodu so navedene še druge prvine dogodka, v jedru novinar kronološko predstavi povzetek misli posameznega govorca, v zaključku pa novinar navede manj pomembna dejstva o dogodku. Ta struktura ustreza tudi načinu pisanja, pri katerem lahko od spodaj 'režemo' odstavke, ne da bi s tem izgubili glavne informacije o dogodku.

Novinarskih žanrov je precej, Koširjeva (1988) jih je razdelila v dve večji skupini, ki jih je poimenovala zvrsti, in sicer:

- informativna zvrst (obvešča, informira) in
- interpretativna zvrst (pojasnjuje, analizira, komentira in ocenjuje).

Takšni sta tudi dve osnovni funkciji novinarskih besedil – informativna in interpretativna (Košir, 1988: 63).

Glavna naloga informativne zvrsti se razbere že iz same besede 'informativna' zvrst, ki torej pove, da žanri v tej zvrsti bralce v prvi vrsti informirajo, obveščajo o dogodku. Novinar lahko bralca obvesti, da se je nek dogodek zgodil, lahko pa ga obvesti tudi o tem, kako je nek dogodek potekal. Pri žanrih informativne zvrsti novinar teži k objektivnosti, svojega mnenja o dogodku, o katerem piše, ne pove, zanimajo ga le dejstva, povezana s tem dogodkom.

(Košir, 1988)

Žanri v informativni zvrsti **informirajo o**:

- dogodku (žanri vestičarske vrste): kratka vest, razširjena vest;
- dogajanju (žanri poročevalske vrste): običajno, komentatorsko in reportersko poročilo, prikaz in nekrolog¹¹;
- stanju (žanri reportažne vrste): klasična reportaža, reporterska zgodba in potopis;
- pogovoru (žanri pogovorne vrste): intervju, izjava, anketa in dialogizirano poročilo.

Tudi glavno nalogo interpretativnih žanrov lahko razberemo že iz same besede. Dogodek, ki je bil predhodno upovedan že v kateri izmed informativnih zvrsti, interpretativni žanri dodatno pojasnjujejo, analizirajo, presojujejo, komentirajo, vrednotijo, razlagajo... Kriterij za ločevanje informativne zvrsti od interpretativne je udeležba sporočevalca v tekstu s svojimi mnenji, vrednotenji, interpretacijami (Košir, 1988: 80). Avtor (novinar) v novinarskih prispevkih interpretativne zvrsti izrazi svoj subjektivni odnos do dogodka oz. dogajanja, o katerem piše, in tako ni nevtralen opazovalec kot pri žanrih informativne zvrsti. Avtor k pisanju novinarskega prispevka interpretativne zvrsti pristopa veliko bolj globinsko, saj potrebuje več informacij, pojasniti mora vzroke dogodka, predvideti posledice...

Med žanre interpretativne zvrsti Koširjeva (1988: 86) uvršča:

- komentatorsko vrsto (običajen komentar, uvodnik, glosa in kolumen);
- člankarsko vrsto (informativni članek in članek z naslovne strani);
- portretno vrsto (portret).

V naslednjem poglavju sledi bolj podrobna predstavitev poročila kot novinarskega žanra.

---

¹¹ Podrobna predstavitev žanra poročilo sledi v četrtem poglavju. Ker bom v svoji nalogi skušala analizirati poročilo v sodobnem slovenskem dnevem tisku, se bom poročilu posvetila bolj podrobno, medtem ko ostale žanre na tem mestu samo omenjam.

3 POROČILO

Koširjeva (1988) je značilnosti posameznih novinarskih žanrov, naštetih v prejšnjem poglavju, natančno opredelila. Poročilo je torej novinarski žanr, ki ga je Koširjeva (1988) uvrstila med žanre informativne zvrsti, ki bralca o dogajanju informirajo.

Kot sem ugotavljala že v uvodu, pa se novinarski žanri skozi čas spreminjajo, razvijajo, dopolnjujejo, hibridizirajo... Ostalih žanrov ne bom podrobneje predstavljala, posvetila pa se bom predvsem poročilu, ki je tudi predmet moje analize, ki bo sledila v četrtem poglavju.

Poročevalska vrsta je poleg vestičarske med najbolj zastopanimi v slovenskem dnevnem tisku. Analiza, ki jo je naredil Milosavljevič (2003: 125, 126), je pokazala, da se na prvih in zadnjih straneh časopisov prav ti dve vrsti pojavljata v največji meri. Glede na razširjenost uporabe poročil v tisku ni težko razumeti, zakaj so poročilom namenjene številne analize.

Glavna skupna značilnosti teh analiz je, da naj bi bili novinarski prispevki organizirani po pomembnosti. Prva stvar, navedena v nekem novinarskem prispevku, naj bi bila tudi najpomembnejša informacija, ki se je zgodila v povezavi z dogodkom, o katerem poročamo. Pomembnost informacij, povezanih s tem dogodkom, pa v nadaljevanju prispevka pada. Večina teoretikov to jemlje nekritično in kriterij pomembnosti razvrščanja podatkov jemlje kot dano dejstvo. White (1998: 65) se s tem ne strinja, saj trdi, da je z vidika retorične funkcionalnosti to težko izvedljivo.

Pravzaprav osnovna značilnost, ki jo lahko opazimo pri večini teoretikov, ki analizirajo časopisne novinarske prispevke, je, da so ta besedila razdeljena na (vsaj) dva dela. Prvega imenujemo vodilo (lead ali intro), drugega pa kar telo novinarskega prispevka. Telo novinarskega prispevka je navadno precej daljše od prvega dela, sestavljeno je iz več (od)stavkov, medtem ko je vodilo navadno sestavljeno iz enega stavka, vedno pa iz enega odstavka.

3.1 ZAČETNI DEL POROČIL

Pogosto se začetni deli samega teksta¹² obravnavajo skupaj z naslovom, vseeno pa bom naslednje podpoglavje namenila kratki analizi novinarskih naslovov, ki jo je opravil Korošec v knjigi *Stilistika slovenskega poročevalstva* (1998).

3.1.1 NASLOVJE

Naslovi v novinarskih prispevkih so lahko sestavljeni iz nadnaslova, glavnega naslova ter enega ali več podnaslovov. Naslovi so grafično ločeni od ostalega dela teksta, navadno pa so napisani tudi bolj poudarjeno, tako da je to tisti del novinarskega prispevka, ki ga bralci najprej opazijo. Korošec (1998) je naslove v časopisnem poročevalstvu razdelil na prave in neprave. V slednje sodijo naslovi časopisnih strani (paginalni) in naslovi posameznih rubrik (rubrični), tako da se ne nanašajo zgolj na poročevalske strani v nekem dnevniku (Korošec, 1998: 100). Prave naslove pa Korošec (1998: 50) razdeli na naslovijske in nenaslovijske naslove. V empiričnem delu svoje naloge bom v slovenskih dnevnikih opazovala predvsem naslovijske naslove, ki vsebujejo nadnaslov, veliki naslov, enega ali več podnaslovov in sinopsis¹³, kadar imajo polno zasedena vsa naslovijska mesta. Korošec se je v zgoraj omenjeni knjigi posvetil predvsem analizi naslovov poročil, kakršni so danes v slovenskem poročevalstvu in ne toliko, kakršni bi morali biti. Korošec (1998: 46) je podal tudi natančno definicijo časopisnega naslova:

»Časopisni naslov je iz ene ali več besed in znakov tvorjeno stavčno ali nestavčno sporočilo, ki napoveduje in se vsebinsko nanaša na praviloma eno, od drugih besedil grafično ločeno, vsaj iz ene stavčne povedi sestoječe besedilo ali besedilno

---

¹² Prav vsak tekst se mora začeti z neko otvoritveno frazo; tako novinarski, kot tudi vsi ostali. Otvoritvene fraze se lahko razlikujejo pri tekstih znotraj posameznega žanra in tudi pri tekstih različnih žanrov. Rothery (v White, 1998: 186) je uvodne dele prispevkov razdelil v tri skupine. Prvo je poimenoval orientacija – začetna faza prispevka, ki pripravi sceno za nadaljevanje: predstavi glavne udeležence, temo, prostor dogajanja, umesti glavne udeležence v socialni, politični in zgodovinski kontekst... Na primer: 'Nekoč so v hiši v gozdu živeli trije medvedi'.

Drugi način začenjanja prispevkov je Rothery poimenoval izvleček ali abstrakt, s katerim poimenuje uvod, v katerem je podan splošen povzetek prispevka, vključuje pa tudi nekakšno oceno celotnega teksta oz. dogodka, ki ga prispevek predstavlja. Na primer: 'Bila je ena izmed najbolj čudnih, a tudi najbolje nagrajenih noči v mojem življenju.'

Tretjega pa imenuje pregled ali sinopsis. Začetek, v katerem gre za povzetek, v katerem so navedeni vsi ključni elementi, problemi in dogodki prispevka, ki sledi. Na primer: 'To je zgodba o moškem, ki je zapustil majhno rudarsko mesto, v katerem je bil rojen, premagal revščino in hudo bolezen ter se povzpел najprej do urednika, nato pa je ustanovil eno največjih založniških hiš.' (Rothery v White, 1998: 186, 187)

¹³ Korošec (1998:103) sinopsisa ne enači z vodilom, saj trdi, da ta izraz ne ustreza niti pomensko z vidika stilistike pa niti poimenovalno. »'Vodilnost' bi bila, če bi se branje časopisnega besedila začelo z 'vodilom', a takega branja (ki bi ignoriralo vsaj naslov in podnaslov) si ni mogoče zamisliti,« trdi Korošec (prav tam). S sinopsisom Korošec zaključuje naslovje in zato ne more biti vodilo. Vodilo v naslovju je veliki naslov.

enoto, tako da je tudi sam grafično ločen od tega besedila, in ima poimenovalno-informativno, ali informativno-stališčno, ali pozivno-pridobivalno funkcijo.»

(Korošec, 1998: 46)

Kar nekaj avtorjev, kot sta na primer Mitrović (v Korošec, 1998: 45) ali Macháčková (v Korošec, 1998: 47), daje na prvo mesto med funkcijami, ki jih imajo časopisni naslovi, tisto, ki pritegne pozornost bralcev. Korošec (1998: 46 – 49), kot je razvidno tudi iz definicije, pa loči tri funkcije časopisnih naslovov, obenem pa tudi pravi, da lahko za takšne, kot so funkcije naslovov, imenujemo kar same naslove. Torej naslovom, ki imajo poimenovalno-informativno funkcijo lahko rečemo kar poimenovalno-informacijski naslovi.

3.1.1.1 POIMENOVALNO-INFORMATIVNA FUNKCIJA

Kot že samo ime pove, sta v tej funkciji združeni dve, Korošec (1998: 48) navaja, da je ena navadno v ospredju pred drugo. Trdi tudi, da lahko izjemoma v naslovih poimenovalno funkcijo ločimo od informativne. Korošec (prav tam) poimenovalno-informativno funkcijo označuje za najpomembnejšo.

3.1.1.2 INFORMATIVNO-STALIŠČNA FUNKCIJA

Tudi ti naslovi bralce informirajo o vsebini besedila, vendar pri tem izstopa tudi stališčna funkcija, saj avtor ob informiranju izrazi tudi svoje stališče. To stališče, navedeno v naslovu, je vedno od avtorja prispevka, kadar ni jasno – s citatom – nakazano, da gre za mnenje, stališče koga drugega. Takšnih naslovov pred letom 1989 v slovenskem poročevalstvu ni bilo veliko, kasneje več, saj so, kot pravi Korošec, pod močnim ideološkim ali političnim vplivom določenega družbeno-političnega obdobja (Korošec, 1998: 49).

3.1.1.3 POZIVNO-PRIDOBIVALNA FUNKCIJA

Informativna funkcija se nemalokrat pojavlja tudi v naslovih s to funkcijo. Poleg tega pa se v njej kaže tudi avtorjeva zahteva, poziv uredništva, naslovljena javnosti ali čisto določenemu naslovniku. Pogosto pa iz naslovov s to funkcijo ne zvedemo nič o sami vsebini nadaljnjega besedila, temveč skušajo zgolj pridobiti bralca za branje ostalega prispevka. Zaradi tega je nujno, da takšni naslovi dobijo v besedilu pojasnilo, drugače nastane motnja, imenovana zastrti naslov (Korošec, 1998: 49).

3.1.2 VODILO¹⁴

V novinarskih prispevkih so začetni deli prispevka najpogosteje povezani z naslovom. Prvi (od)stavek, ki naslovu sledi, novinarji imenujemo vodilo. Včasih, ne pogosto, je vodilo sestavljeno iz dveh stavkov. Naslov in vodilo sta lahko obravnavana kot samostojna enota, saj v največ primerih služita le kot kašipot glavnih tem za nadaljevanje prispevka. Naslov se v vodilu pogosto ponovi, vendar v razširjeni obliki. To se pojavlja predvsem zaradi tega, ker naslove večinoma ne pišejo avtorji sami, temveč uredniki, ki največkrat v naslovu kar povzamejo vodilo (White, 1998: 187).

V vodilu naj bi bila navedena najpomembnejša novica novinarskega prispevka oz. povzetek najpomembnejših novičarskih elementov (Lloyd, 1994).

Nekateri novinarski učbeniki navajajo, da naj bi bili v vodilu posredovani odgovori na vprašanja 5K + Z (po angleško 5W + H).

Včasih so bili principi pisanja bolj strogo določeni, uredniki so zelo ozko definirali, kakšna mora biti novica, in strogo določali pravila pisanja. Danes veljajo bolj svobodno in ne tako omejujoče postavljena merila: »Če nekaj deluje, to uporabi!«

Pravilo 5K + Z navaja, da mora vsak novinarski prispevek odgovoriti na naslednja vprašanja:

- kdo (who),
- kaj (what),
- kje (where),
- kdaj (when),
- kako (how) in
- zakaj (why).

Pomemben naj bi bil tudi vrstni red odgovorov na zgornja vprašanja. Kar je bistvo novice, napišemo najprej. Seveda je včasih dogodek takšen, da ključnega elementa ne moremo dati na prvo mesto, ker bi stavek s tem postal smešen ali nesmiseln, kar moramo pri oblikovanju novice upoštevati. Pravilo 5K in Z je lahko zelo koristno in pripravno ter pogosto pomaga novinarju pri organizaciji novinarskega prispevka.

Kdo

Ljudje tvorijo novice. O kakršnikoli stvari novinar piše, vedno je treba v dogodku najti ljudi in pisati o njih oz. o tem, kakšen vpliv bo imel določen dogodek na javnost. Če na primer

---

¹⁴ Korošec (1998: 103), kot sem že opisala, trdi, da izraz vodilo ni primeren. Je pa vodilo (predvsem pa njegova angleška različica - lead) široko uporabljena med novinarskimi teoretiki, tukaj pa povzemam predvsem njih, zato bom ta izraz ohranila.

pride do požara v neki stavbi, ne bomo poročali zgolj o požaru, temveč o ljudeh, ki so bili poškodovani v požaru in o posledicah, ki jih bodo ljudje občutili zaradi tega požara... Kadar je kdo v novici najpomembnejši, ga postavimo na prvo mesto, če je le mogoče.

(Fink, 1992: 98)

Kaj

V vsakem prispevku mora biti »kaj« jasno definiran. Bralcu mora biti kmalu jasno, o čem govori prispevek, organiziran mora biti, tako da se odgovor na to vprašanje poda že zgodaj. Določen prispevek lahko vsebuje več podatkov, ki so odgovor na vprašanje kaj. Oblikovati ga je potrebno, tako da je odgovor na najpomembnejši 'kaj' predstavljen najprej. Na primer pri poročilu o prometni nesreči ne izpostavimo tega, da se je zgodila nesreča dveh avtomobilov, temveč dejstvo, da je v tej nesreči nekaj ljudi izgubilo življenje. Ko oblikujemo prispevek, moramo torej točno vedeti, kaj bo njegova glavna tema.

(Fink, 1992: 98, 99)

Kje

Odgovor na to vprašanje je pogosto naveden že na samem začetku prispevka, kjer na primer piše najprej ime mesta, kjer se je dogodek zgodil, sledi pomišljaj in nato novica. Pogosto pa mora biti »kje« bolj izpostavljen, ker je prav odgovor na to vprašanje bistvo novice.

(Fink, 1992: 99, 100)

Kdaj

Podobno kot pri ostalih elementih je tudi pri času odvisno od dogodka, kam ga postavimo v novici in kako natančno ga opredelimo. Pogosto je dovolj, da napišemo včeraj, prejšnji teden... zgolj splošen opis torej, ker čas pač ni najpomembnejši dejavnik v novici. Kadar je, ga opredelimo bolj natančno.

(Fink, 1992: 100)

Kako in Zakaj

Odgovori na ti dve vprašanji navadno niso na začetku prispevka. So pa nujni, da bralec razume tudi ozadje zgodbe. Pogost in učinkovit način podajanja odgovorov na kako in zakaj so citati avtoritativnih, zanesljivih virov, ki jim bralci, gledalci, poslušalci... verjamejo in zaupajo.

(Fink, 1992: 101)

Po pravilu 5K + Z naj bi bil odgovor na najpomembnejše vprašanje naveden najprej, vendar to pogosto ni mogoče, saj je lahko narava dogodka takšna, da je najpomembnejša informacija odgovor na vprašanje kaj. Stavka namreč z odgovorom na to vprašanje ne moremo začeti. Tu naletimo na problem, o katerem je govoril White – da je pomembnosti princip razvrščanja podatkov z vidika retorične funkcionalnosti težko izvedljiv.

Da naj bi bili v vodilu odgovori na ta vprašanja, trdi tudi Manca Košir (1988: 46). V četrtem poglavju svoje naloge pa bom med drugim preverila, ali pravilo 5K + Z velja tudi za poročila, ki se danes pojavljajo v slovenskem dnevnem tisku.

Poglejmo dva preprosta primera vodila, v katerih dobimo odgovore na vseh pet vprašanj.

Odbojkarji Šoštanja Topolšice so postali državni prvaki, potem ko so sinoči v tretji tekmi v Kamniku s 3 : 1 premagali Calcit.

V tem primeru dobimo v enem samem stavku dogovore na vsa vprašanja – najpomembnejši informaciji pa sta navedeni najprej. To sta odgovora na vprašanje KDO (odbojkarji Šoštanja Topolšice) in KAJ (so postali državni prvaki). V nadaljevanju izvemo še KDAJ (sinoči), KJE (v Kamniku) ter KAKO (z rezultatom 3 : 1) in ZAKAJ (ker so premagali Calcit).

V naslednjem primeru so navedeni povsem isti podatki kot v prejšnjem, le da so tokrat drugače razporejeni:

Sinoči je bila v Kamniku odigrana tretja tekma državnega odbojkarskega prvenstva med Calcitom in Šoštanjem Topolšico. S 3 : 1 so zmagali odbojkarji iz Šoštanja in tako postali državni prvaki.

Na takšen način začeti vodilo je povsem nesmiselno, saj so tisti, ki jih odbojka zanima (njim naj bi bil prispevek tudi namenjen), zagotovo že vedeli, da je na sporedu tretja tekma državnega odbojkarskega prvenstva. Najpomembnejša informacija po tekmi je, kako se je leta razpletla. S prvim stavkom tako ne izvemo čisto nič novega. Najpomembnejšo informacijo, da so odbojkarji Šoštanja Topolšice postali državni prvaki, izvemo šele čisto na koncu.

Đurić (1983: 115) predvideva, da bi Aristotel, če bi bil urednik, zahteval odgovore na sedem vprašanj. Poleg zgoraj naštetih še na vprašanje **s čim**. To naj bi stari retoriki dosegli, s tem ko

so iskali najučinkovitejši način vplivanja na publiko. Tako so poleg Aristotela tudi drugi retoriki (Andokid, Lisija, Isokrat, Isej, Demosten, Eshin, Hiperid in Likurug) želeli najti odgovore na vseh teh sedem vprašanj. Šele ko so imeli vse te podatke, so se začeli ubadati s tem, kako to na najboljši možni način posredovati naprej (Đurić, 1983: 115).

Skozi analizo nemškega tiska pa je Đurić (1983: 115) ugotovil, da tam zahtevajo odgovore na sedem vprašanj, in sicer: kdo, kaj, kje, kdaj, kako, zakaj in kateri vir. Vendar pa Đurić nadalje ugotavlja, da so le redki lahko zadovoljni z odgovori na samo sedem vprašanj, zato morajo biti novinarji pripravljene odgovoriti še na dvajset drugih vprašanj (Đurić, 1983: 115). Pri teh vprašanjih gre predvsem za natančnejše podatke kraja, časa, oseb...

Skupaj lahko naslov in vodilo delujeta na različne načine. Najpogosteje sta kar kratek izvleček celotnega prispevka (nekaj podobnega, kar Rothery imenuje orientacija). To navajajo tako novinarski učbeniki, kot tudi študije novinarskih prispevkov. To tezo na primer zagovarja van Dijk, White pa trdi, da je funkcija naslova in vodila precej bolj kompleksna kot zgolj izvleček celotnega prispevka. Koširjeva pa vodilo poročila definira kot »zapis za dogodek prepoznavnih dejstev, ki naslovnika takoj na začetku informirajo o tem, za kakšen dogodek v poročilu gre.« (Košir, 1988: 75) Hkrati pa Koširjeva tudi zanika, da bi bilo vodilo zgolj uvajanje bralca v dogodek ali nastavek za nadaljnji prispevek (prav tam).

3.2 TELO POROČIL

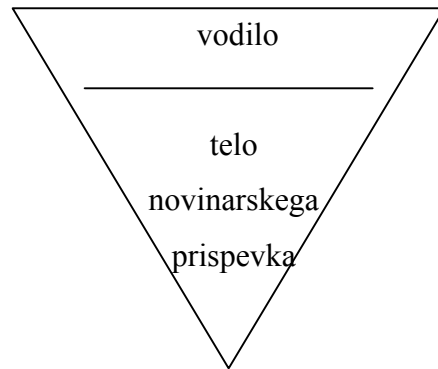
Naslovu in vodilu sledi telo novinarskega prispevka. Pravzaprav večina avtorjev ločuje uvodni del od nadaljevanja prispevka (telesa poročil). Vloga telesa poročila je nekoliko drugačna, kot je vloga prvega dela, torej naslova in vodila, saj v nadaljevanju novinarskega prispevka avtor navadno ne predstavi neke nove informacije ali novega dogodka, temveč zgolj pojasni, razširi informacije, ki jih je navedel že v prvem delu. Telo novinarskega prispevka je navadno razdeljeno na več manjših delov, ki so na različne načine povezani z naslovom in vodilom.

3.2.1 VRSTNI RED NAVAJANJA INFORMACIJ

Zaporedje dogodkov, kot so se dejansko zgodili, za pisanje novice ni pomembno. Največkrat je na prvem mestu napisan nepredviden del dogodka, saj na ta način bralci že takoj na začetku zvedo najpomembnejšo, najnovejšo stvar.

Obliki novinarskega prispevka, v katerem si informacije sledijo od najbolj k manj pomembnim, pravimo oblika narobe obrnjene piramide¹⁵ ali White kar skrajšano – struktura piramide (White 1998: 66). Ta princip pa se da lepo prikazati tudi grafično – s trikotnikom, kjer ožanje trikotnika pomeni manjšanje pomena informacij (slika 3.1); najprej je navedeno najpomembnejše, sledijo vedno manj pomembne informacije.

Slika 3.1: Grafični prikaz strukture prispevka v obliki narobe obrnjene piramide.

Po zaporedju navajanja podatkov se med drugim razlikuje novinarski prispevek od drugih pisnih oblik kompozicije, kot so na primer esej, pesmi, drame, novele, črtice... Pri pisanju katere od naštetih stvari pričnemo z neko manjšo, na videz nepomembno podrobnostjo in dosežemo vrhunec šele nekje proti koncu zgodbe. Pisci novinarskih prispevkov pa ta vrstni red obrnejo. Začnejo z vrhuncem – najpomembnejšo informacijo, kateri sledi druga najpomembnejša informacija, njej tretja in tako dalje. Kako je dogodek potekal kronološko, za vrstni red navajanja informacij v novinarskem prispevku ni pomembno. Kronološkega načina pisanja se lotimo predvsem takrat, ko oblika narobe obrnjene piramide ni mogoča, saj je dogodek preveč kompleksen, da bi izpostavili eno samo najpomembnejšo zadevo. Takrat enostavno pišemo stvari, kot so se zgodile (Fink, 1992: 109).

Podobno je za nekatere žanre pomembno in značilno tudi kronološko zaporedje navajanja dogodkov, torej tako, kot so se dejansko zgodili. To tezo zagovarja Barthes, medtem ko so

¹⁵ Poleg oblike narobe obrnjene piramide Fink (1992: 103 - 109) omenja še naslednje oblike organiziranja novinarskega prispevka:

- **Struktura škatle:** uporabljamo jo, kadar imajo vse informacije v besedilu približno enako novičarsko vrednost.
- **Oblika vaze,** kjer začnemo z na videz manj pomembnimi informacijami in prispevek postopoma gradimo, ob koncu pa navedemo najpomembnejšo stvar oz. poanto prispevka. Ta oblika se pogosto uporablja za razlago kompleksnejših tem.
- **Učinkovit zaključek:** podobno kot pri obliki vaze začnemo z manj pomembnimi informacijami in postopoma pridemo do najpomembnejše, vendar pri tej strukturi zaključimo z neko učinkovito izjavo, mogoče anekdoto, ki naredi prispevek zanimivejši.

moderne novinarske prispevke oblikovani prav nasprotno – njihova oblika nima nobene zveze s tem, kako so si dejanja (kronološko gledano) dejansko sledila. O tem sta govorila tudi van Dijk (1988) in Bell (1991), z njima pa se strinja tudi White, ki je analiziral novinarske prispevke in ugotovil, da zaporedje, v katerem so si dejanja sledila, za zgradbo novinarskega prispevka ni pomembno (White, 1998: 176 - 178). Pomembno je za razumevanje same vsebine, da bralci ne dobijo napačne slike dogodka.

White (1998: 216) pa ugotavlja, da mnogi učitelji novinarstva dovoljujejo kronološko zaporedje pisanja. Da je kronološko zaporedje pisanja pogost pojav med novinarskimi prispevki, ugotavlja tudi MacDougall, ki pravi, da je takšen način pisanja zelo uveljavljen, vendar se ta kronološki del začne šele po vodilu (MacDougall, 1982: 105). Podobno razmišlja tudi Evans, ki poleg vodila in kronološkega razvoja zgodbe omenja še ozadje in oceno dogodka, s tem da zadnji dve kategoriji nista obvezni (Evans, 1972: 113). Kronološko zaporedje navajanja podatkov (informacij) v novinarskem prispevku omenja tudi Fink (1992: 112), ki ob tem dodaja, da je to primerno, kadar gre za tako kompleksne dogodke, da nobeden od drugih načinov ne pride v poštev.

White je na primeru poročila o prometni nesreči pokazal, da si le redko v novinarskem prispevku tri dejanja sledijo v takšnem zaporedju, v kakršnem so se dejansko zgodila. S tem se strinja tudi Lloyd (1994: 57), ki pravi, da je kronološko zaporedje pisanja pomembno za pripovedno pisanje, ni pa ključnega pomena za novinarsko pisanje.

Ker za novinarske prispevke kronološko zaporedje dogodkov ni tako pomembno, kot je za pripovedne tekste, je potrebno za prve najti drugačen princip tekstualne organiziranosti, da bodo tudi novinarski prispevki imeli smisel in bodo vodili k nekemu smiselnemu zaključku. O smiselni organiziranosti tekstov je govoril že Aristotel s svojo formulacijo 'začetka', 'sredine' in 'zaključka' (White, 1998: 180). Te preproste formule pa pri novinarskih prispevkih ne moremo vedno upoštevati, kar bom predstavila tudi v nadaljevanju.

3.3 POROČILO PO WHITEU

White (1998: 195) zagovarja krožni model pisanja novinarskih prispevkov, pri katerem je ključnega pomena medsebojna odvisnost elementov v prispevku in ne njihova linearna nadgradnja. To pomeni, da posamezni elementi novinarskega prispevka niso povezani linearno in se njihov pomen posledično ne akumulira. Namesto tega je prispevek oblikovan,

tako da posamezni elementi vstopajo vanj odvisno od naslova in vodila, ki tako tvorita tekstualni center oziroma jedro celotnega novinarskega prispevka.

To v praksi pomeni, da se praktično vsi odstavki oz. deli nadaljnega teksta (telesna novinarskega prispevka) vsebinsko nanašajo na naslov in vodilo.

Glede na vzorec, ki ga je podal White, se je pojavila tudi potreba po določitvi neke meje med naslovom in vodilom ter telesom novinarskega prispevka. Ta meja nastane na točki, po kateri avtor začne ključno informacijo opisovati bolj natančno. White je skozi analizo novinarskih prispevkov ugotovil, da je ta točka največkrat med prvim in drugim stavkom (White, 1998: 195).

White (1998: 180) trdi, da poročila o dogodkih vedno ne izpolnjujejo Aristotelove zahteve po razvoju teksta od začetka do konca, saj so novinarski prispevki pogosto oblikovani na način, da se lahko na dnu 'režejo odstavki', ne da bi pri tem prispevek izgubil na pomenu, integriteti in jasnosti. Pomena takšnega načina pisanja sta predvsem dva. Prvi je povezan z oblikovanjem časopisa in postavitvijo strani. Če je prispevek napisan, tako da se lahko odstavek na dnu izbriše, uredniki lažje skrajšajo manj pomembne in pustijo pomembnejše prispevke. Drugi pa je povezan z bralci, ki si pogosto ne vzamejo dovolj časa, da bi prebrali cel prispevek in izvejo ključne podatke samo iz uvoda oz. prvega dela novinarskega prispevka.

White ugotavlja še eno značilnost takšnega načina pisanja, in sicer, da lahko pogosto odstavke med seboj zamenjamo, ne da bi se pomen besedila s tem spremenil. Ali je to značilno tudi za poročila v slovenskem dnevnem tisku, bom poskušala raziskati v empiričnem delu svoje naloge.

Ne glede na zgoraj navedeno pa White (1998: 206) sam ugotavlja, da so novinarski prispevki lahko strukturirani tudi linearno, vendar je takšna oblika novinarskih prispevkov precej redka.

Zgoraj navedene značilnosti se nanašajo na prispevke, ki jih White imenuje poročila o dogodkih ('event stories'). Poleg teh pa opisuje še en tip novinarskih prispevkov – te pa imenuje komunikacijska poročila ('issues report'), nanašajo pa se na komunikacijske dogodke, kot so govori, debate, intervjuji, odkritja raziskav... White je analiziral avstralski dnevnik *Sydney Morning Herald* in ugotovil, da lahko kar 61 odstotkov prispevkov v njem umesti v kategorijo, ki jo sam imenuje komunikacijska poročila. Drugačen trend je opazil na straneh, ki pokrivajo dogodke iz tujine. Razen Whitea so le redki teoretiki, ki omenjajo podobno razliko

med tema dvema vrstama novinarskih prispevkov. Večina jih analizira zgolj poročila o dogodkih, le malo pa jih pozornost posveča tudi komunikacijskim dogodkom (White, 1998: 227).

Pri analizi zahtevnejših medijskih dogodkov je White ugotovil, da tudi pri njih ne moremo govoriti o linearnem modelu novinarskih prispevkov, da pa je krožni model oblikovanja teh tekstov uporaben tudi pri kompleksnejših tekstih – komunikacijskih poročilih. Te tekste je White razdelil v dve skupini. V prvi so takšni, ki imajo en sam argument, v drugi pa takšni, v katerih je več različnih mnenj (pogosto si ta mnenja med seboj nasprotujejo).

Eno glavnih razlik med obema tipoma novinarskih prispevkov White opaža v tem, da poročila o dogodkih ne vključujejo nikakršne sodbe in le bežno oceno, medtem ko komunikacijska poročila vsebujejo tako vrednotenje kot tudi sodbo dogodka, o katerem poročajo.

Komunikacijska poročila vsebujejo poglede, argumente, razlage, predvidevanja, obljube... zanesljivih, kredibilnih in priznanih virov, kot so politiki, vodilni ljudje družbe, strokovnjaki na določenem področju, slavne osebe in podobni.

Začetni deli teh novinarskih prispevkov navadno vsebujejo kar kak del izjave katerega od zgoraj naštetih virov, poleg tega pa tudi neko oceno, preko katere lahko bralci dobijo informacijo o primernosti teh izjav oziroma dejanj (White, 1998: 230 – 233).

XY je zaključil, da je bilo nekaj opravljeno sramotno slabo...

Zgornji zelo poenostavljen primer kaže le enega od mnogih primerov, na kakšen način so po Whiteu začetni novinarski prispevki, ki jih sam imenuje komunikacijska poročila. Imamo nek kredibilen vir (XY), njegovo mnenje (*je zaključil*) in nato še oceno (*sramotno slabo*) dogodka, o katerem poročamo (*v našem poenostavljenem primeru je to kar nekaj*).

Začetni deli (naslov in vodilo) komunikacijskih poročil lahko delujejo na različne načine: kot povzetek prispevka, njegov izvleček, lahko samo izpostavijo najpomembnejšo informacijo... (White, 1998: 187 – 194)

Lahko pa se v časopisu pojavi tudi mešanica obeh vrst poročil. Hibridizacijo žanrov je torej skozi svojo analizo opazil tudi White.

White (1998: 194) je skozi obširno analizo številnih novinarskih prispevkov ugotovil, da se pri resnih novicah v telesih novinarskih prispevkov pojavljajo naslednje štiri kategorije:

➤ **Dovršenost ('elaboration'):**

V telesu novinarskega prispevka je bolj natančno pojasnjena informacija, ki je bila predstavljena že v naslovu in vodilu. To lahko dosežemo z pojasnilom, primerom, opisom ali enostavno s ponovnim navajanjem informacij, predstavljenih v prvem delu, vendar na drugačen način in z drugimi besedami.

➤ **Vzrok in učinek ('cause-and-effect'):**

Z nekaj stavki (lahko tudi samo z enim) opišemo vzroke in razloge ter nato še posledice ali namen ključne informacije, predstavljene naslovu in vodilu.

➤ **Kontekstualizacija ('contextualisation'):**

Informacije iz naslova v vodilu postavimo v časovni, prostorski in socialni kontekst. Dogodek iz prvega dela povežemo s preteklostjo, za primerjavo pa lahko navedemo tudi kakšne podobne dogodke.

➤ **Ocenitev ('appraisal'):**

Elemente, ki so bili predstavljeni v prvem delu, torej naslovu in vodilu, oceni kak kredibilen vir – strokovnjak, ki skuša tudi predstaviti, kakšen vpliv bo imel dogodek, oceni ga pa tudi z vidika vrednostnega sistema.

(White, 1998: 194)

Nadaljevanja novinarskih prispevkov tudi pri komunikacijskih poročilih delujejo kot dovršenost, ocenitev, razlaga, kontekstualizacija. Tem kategorijam White dodaja še novo, in sicer upravičenost ('justification'). Lahko jo razdelimo na dva dela. V prvem so podani argumenti podpore podatkom, navedenim v prvem delu, v drugem pa so navedena še nasprotna mnenja (White, 1998: 237).

V naslednjem poglavju bom na kratko predstavila značilnosti poročil, kot jih je opisala Koširjeva (1988). Poročila je razdelila na običajna, komentatorska in reporterska. Da tudi številni drugi teoretiki poznajo te tri vrste poročil, trdi Đurić (1983: 131), ki pa duhovito dodaja, da se bralci in tudi novinarji strinjajo, da so poročila lahko samo dobra ali slaba.

3.4 POROČILO PO KOŠIRJEVI

Za osnovo pri analizi poročila sem si izbrala značilnosti poročil, kot jih je opisala Koširjeva (1988). Za njeno analizo sem se odločila, ker je Koširjeva žanre razdelila na podlagi značilnosti slovenskega dnevnega tiska in je zaradi tega njena analiza tudi za mojo nadaljnjo

analizo bolj aktualna in zanimiva, saj bom lahko tako tudi bolje ugotovila, kako se je spremenil žanr poročilo od leta 1988 do danes.

Nekateri teoretiki so mnenja, da praktično ni razlik med poročilom in vestjo, da je poročilo enako razširjeni vesti. Koširjeva pa trdi, da je »poročilo posebna vrsta novinarskega sporočanja«. Koširjeva nadalje pojasnjuje, da se vest in poročilo razlikujeta po predmetu upovedovanja, da vest zgolj obvesti o dogodku, medtem ko poročilo sporoča o poteku dogajanja (Košir, 1988: 73).

Poročilo torej govori o dogodkih, ki so se že zgodili, vendar o dogodkih, »pri katerih je za naslovnika zanimivo dogajanje in ne le tisti podatki, ki dogodku podelijo enkratno individualnost. Poročilo izbira iz stvarnosti torej take dogodke, ki imajo zanimivo dogajanje« (Košir, 1988: 73).

Imata pa vest in poročilo veliko skupnih točk. Oba morata biti hitra in ažurna, bistvena funkcija obeh pa je informirati naslovnike. Medtem ko z vestjo zgolj obvestimo, da se je nek dogodek zgodil in povemo samo njegovo bistvo, se pri poročilu, kot že rečeno, bolj osredotočimo na njegovo dogajanje. Skozi poročilo želijo naslovniki zvedeti vse bistvene stvari, ki so se zgodile, naslovnik pričakuje, da bo, ko bo prebral poročilo, dobil celovito podobo dogajanja. Temu primerno je poročilo daljše tudi od razširjene vesti. Za vesti pravimo, da obveščajo o dogodku, poročilo pa obvešča o poteku dogajanja (Košir, 1988: 67, 77).

Vesti so napisane po pomembnostnem vrstnem redu in imajo obliko narobe obrnjene piramide. Podobno zgradbo lahko ima tudi poročilo, vendar zanj to ni nujno. Poročilo je lahko napisano po pomembnostnem ali kronološkem vrstnem redu. Podobno kot White tudi Koširjeva trdi, da je 'rezanje odstavkov' eden od razlogov, zakaj so poročila (in novinarski prispevki nasploh) pisana po pomembnostnem vrstnem redu.

Pri poročilu gre za naslovniku dovolj poznane in razumljive dogodke. Avtor je iz besedila odsoten, saj najpogosteje 'od zunaj' opazuje dogajanje. Poročilo pa daje naslovniku občutek bližine dogajanja in celovito informacijo o tem, kaj se je zgodilo (Košir, 1988: 77).

Poročilo odgovarja na vseh 5K-jev, poleg odgovorov na ta vprašanja pa pojasni tudi kaj drugega in je kot takšno bolj celovito od vesti. Bralci, ki berejo poročilo, od njega pričakujejo, da bodo dobili več informacij kot iz vesti. Naslovnik ne želi biti o dogodku samo informiran, temveč se hoče dogodku čimbolj približati (Košir, 1988: 74). Naloga avtorja poročila je po Koširjevi (prav tam) 'pripeljati' bralca na kraj dogodka oz. mu ga čimbolj približati. Ob tem pa naj avtor sam v besedilu ne bi bil prisoten s svojimi komentarji, mislimi, idejami... oz. je, kot

pravi Koširjeva (1988: 77), »pretežno odsoten iz besedila in je najpogosteje nevtralen opazovalec dogajanja«.

3.4.1 OBICAJNO POROČILO

Običajno poročilo poroča o dokaj znanih in enostavnih dogodkih, kot so poteki različnih sestankov, srečanj, obiskov... Pri poročilih gre navadno za dogodke, ki so vnaprej znani in tako predvidljivi. Kot velja za poročila na splošno, je lahko običajno poročilo napisano po kronološkem ali po pomembnostnem vrstnem redu. Čeprav gre za daljšo obliko novinarskega sporočanja, kot je vest, poročilo še vedno nima uvoda in zaključka. Pogosto ga začnemo tako kot vest z vodom, v katerem napišemo najpomembnejšo stvar o določenem dogodku, tako da bralci takoj spoznajo, za kaj pravzaprav v poročilu gre. V nadaljevanju nato poročamo o poteku tega dogodka (Košir, 1988: 74).

3.4.2 KOMENTATORSKO POROČILO

Komentatorsko poročilo ima podobne značilnosti kot običajno poročilo. Tudi komentatorsko poročilo obvešča o poteku dogajanja in je tako tudi v njem dominantna informativna funkcija. Poleg obvestil o dogodku pa avtor v komentatorskem poročilu dogodek že komentira, pojasnjuje vzroke za nastanek dogodka in nakazuje možne posledice (Košir, 1988: 77).

3.4.3 REPORTERSKO POROČILO

Reportersko poročilo je pogostejše na radiu ali televiziji kot v časopisih. Njegova glavna značilnost je, da ukinja razdaljo med dogodkom in naslovnikom. To doseže reporter s tem, da zelo živo opisuje dogodek, vzdušje, veliko pozornosti posveča podrobnostim. V reporterskem poročilu avtor uporablja izrazoslovje, ki ni značilno za ostale novinarske žanre. Posluhuje se tako ekspresivnih izrazov, določene stvari zelo natančno in slikovito opiše, uporablja žargonske besede in podobno. V časopisih se reportersko poročilo pojavlja predvsem v dogodkih, kot so vojne, atentati, stavke, naravne in druge hujše nesreče... (Košir, 1988: 77)

Poleg opisanih običajnega, komentatorskega in reporterskega poročila Koširjeva (1988: 77) opisuje še prikaz in nekrolog. Prikaz predstavi kot žanr, ki je zelo podoben oceni ali kritiki, od njiju pa se razlikuje predvsem v tem, da dela ne vrednoti, temveč ga predvsem predstavi.

Nekrolog pa je poročilo o življenju umrlega. Gre za zelo tipizirano obliko sporočanja, ki se navadno začne s obvestilom, da je nekdo umrl, nato se opiše njegovo življenje in delo. Lahko zelo realno, pogosto pa zelo čustveno.

4 ANALIZA SLOVENSKEGA DNEVNEGA TISKA

Glavno vprašanje, na katerega bom skušala odgovoriti v empiričnem delu diplomske naloge, je prisotnost poročil v slovenskem tisku danes, kakšne teme obravnavajo in tudi, kakšna je njihova žanrska struktura. Koširjeva (1988) sama je ugotavljala, da so bili nekateri žanri že takrat v slovenskem dnevnem tisku redki.

V 'poplavi' različnih medijev sem se odločila, da bom analizirala štiri glavne slovenske dnevnike, ki imajo največjo naklado in so tudi med najbolj brani. V svoji nalogi sem se namreč osredotočila na tiskane medije, saj so za radio in televizijo ter ostale medije značilnosti poročil drugačne.

Za analizo sem vzela šest izdaj vsakega dnevnika – v obdobju šestih tednov, in sicer od ponedeljka, 5. julija 2004, do sobote, 14. avgusta 2004, tako da sem prvi teden v ponedeljek analizirala vse štiri časopise, naslednji teden v torek, nato v sredo... Skupno sem tako v analizi zajela štiriindvajset številčk časopisov (vsakega dnevnika po šest izvodov).

Najprej pa bom na kratko predstavila splošne značilnosti vseh štirih dnevnikov.

4.1 PREDSTAVITEV ANALIZIRANIH DNEVNIKOV

Kot sem omenila že v uvodu, bom v tem poglavju analizirala štiri slovenske dnevnike, in sicer *Delo*, *Dnevnik*, *Večer* in *Slovenske novice*. Prvi trije imajo v Sloveniji že bogato tradicijo, medtem ko so *Slovenske novice* stare približno toliko kot samostojna država Slovenija, saj so prvič izšle leta 1991. Še ena razlika obstaja med *Slovenskimi novicami* in ostalimi tremi dnevnik. *Delo*, *Dnevnik* in *Večer* lahko ob upoštevanju grobih kriterijev uvrščamo med kakovostne¹⁶, 'resne' dnevnike, na drugi strani pa so *Slovenske novice* doslej edini slovenski popularni¹⁷ dnevnik, ki so drugod po Evropi že dlje časa poznani in dobro prodajani.

---

¹⁶ Trendi v evropskem časopisnem prostoru kažejo, da se pojavljata dva osnovna tipa dnevnega tiska: kakovostni in popularni tisk. Kakovostni časopisi v največji meri prostor namenjajo t. i. javnim zadevam, kot so politika, socialna problematika, ekonomija. Kakovostni časopisi o dogodkih poročajo resno in na visoki kakovostni ravni. Za njih je značilno, da želijo pritegniti manjštevtilne, bogatejše bralce. Namen teh dnevnikov je objaviti čimbolj ažurne in aktualne prispevke. Fotografije in oglasi v teh časopisih zavzemajo manjši delež časopisnega prostora (Erjavec, 1995: 45).

¹⁷ Za popularni tisk se pogosto uporablja izraz rumeni tisk. Za te časopise so v veliki meri značilne fotografije (barvne) in oglasi, dogodki, ki jih pokrivajo, pa navadno nimajo velikega družbenega pomena, temveč se ukvarjajo predvsem z razvedrilom, kriminalom, športom in drugimi zanimivostmi. Veliko prostora namenjajo nesrečam, le malo pa javnim zadevam in kulturi.

Ob tem pa je treba poudariti, da noben izmed slovenskih časopisov ne zadošča ostrim pogojem, ki naj bi jim zadostovali kakovostni dnevnik, saj imajo tudi *Delo*, *Dnevnik* in *Večer* veliko primesi popularnega tiska – tako po vsebini kot tudi po izgledu (Erjavec, 1995: 60, 97).

Vsi štirje dnevnik so nacionalni in torej pokrivajo področje celotne Slovenije. Vsi štirje namenajo tudi določen del prostora novicam iz tujine. Pri poročanju o domačih dogodkih nekoliko odstopata *Dnevnik* in *Večer*, ki sta ožje specializirana na posamezno področje države. Tako je v *Dnevniku* precej prostora namenjenega novicam iz Ljubljane in okolice, medtem ko je *Večer* osredotočen na novice s Štajerske, pa tudi s Koroške in Prekmurja. Na teh področjih (*Dnevnik* v Ljubljani, *Večer* na Štajerskem, v Prekmurju in na Koroškem) imata oba dnevnika tudi največ bralcev. Po podatkih Mediane (2000: 30) je imel *Večer* takrat kar 98,2 odstotka bralcev prav na Štajerskem, v Prekmurju in na Koroškem.

V nadaljevanju bom predstavila osnovne značilnosti posameznega dnevnika.

4.1.1 DELO

Časopisu *Delo* večina pripisuje vlogo osrednjega slovenskega dnevnika, tako se predstavlja tudi sam časopis (Brstovšek, 2000). *Delo* ima zelo dolgo tradicijo, saj je začelo izhajati že 1. maja 1959, takrat sta se združili dve glasili, in sicer *Ljudska pravica* in *Slovenski poročevalec* (Šlibar-Pačnik, 1996: 38).

Do nedavnega je imelo *Delo* različne izdaje za posamezne regije v Sloveniji, ko so bile novice v rubriki 'Iz naših krajev' značilne samo za posamezne regije. V letu 2004 pa so to rubriko razširili in sedaj v njej najdemo novice iz vseh koncev Slovenije. Povprečna naklada analiziranih števil *Dela* je bila 91.081 izvodov dnevno. Za večanje naklade so v letu 2004 vsako sredo kupcem *Dela* po zelo ugodni ceni omogočili tudi nakup romana – izdali so namreč zbirko petdesetih svetovno znanih romanov Vrhunci stoletja.

4.1.2 DNEVNIK

Dnevnik je še starejši od *Dela*, saj je prva njegova številka izšla julija leta 1951, vendar takrat pod imenom *Ljubljanski dnevnik*, preimenoval pa se je leta 1989; od takrat je 'samo' *Dnevnik*. Kljub temu pa je *Dnevnik* še vedno bolj osredotočen na ljubljansko in gorenjsko regijo, v njem najdemo tudi kakšno stran, namenjeno zgolj Ljubljani in okolici (v analiziranih številkah tega dnevnika je bila povprečno ena stran namenjena Ljubljani in okolici), na straneh 'Slovenija' pa najdemo prispevke iz ostalih pokrajin.

Povprečna naklada analiziranih števil *Dnevnika* je bila 59.694 izvodov dnevno. V letu 2004 so se odločili za podobno akcijo kot pri *Delu*, s tem da so se odločili za promocijo slovenskih knjig in so tako ob torkovi izdaji ponujali tudi zelo ugoden nakup točno določene knjige iz zbirke Slovenska zgodba.

4.1.3 VEČER

Najstarejši slovenski časnik pa je *Večer*, saj je njegova prva številka izšla 9. maja 1945, vendar se je *Večer* v svoji zgodovini večkrat preimenoval. Ob začetku izhajanja se je imenoval *Novi čas*, nato *Vestnik*, današnje ime pa nosi od leta 1952 (Šlibar – Pačnik, 1996: 41).

Med analiziranimi dnevniki je imel *Večer* v obdobju od 5. julija 2004 do 14. avgusta 2004 najnižjo naklado, saj je bilo povprečno v tem času natisnjenih 59.367 izvodov dnevno. Tudi pri *Večeru* so se odločili za akcijo, v kateri ob nakupu časnika ob ponedeljkih bralcu ugodno prodajo še potovalni priročnik.

Tako *Dnevnik* kot *Večer* sta imela ob teh dneh tudi največjo naklado (*Dnevnik*, torek 13. julij 2004: 62.000 izvodov; *Večer*, ponedeljek, 5. julij 2004: 63.100 izvodov), iz česar lahko sklepamo, da so omenjene akcije uspešne. Tudi *Delo* je imel ob sredah povečano naklado (100.400 izvodov), vendar ne večje kot v soboto, ko je bilo natisnjenih kar 108.447 izvodov.

4.1.4 SLOVENSKE NOVICE

Slovenske novice so najbolj bran slovenski časnik, saj jih je bilo v omenjenem obdobju šestih analiziranih števil povprečno natisnjenih kar 106.567 izvodov dnevno. So tipičen popularen časopis, na kar kaže hiter pregled novic, kjer je veliko 'tračev', kronike... fotografij je pravzaprav več kot teksta, večji del časopisa pa je v barvah. *Slovenske novice* so edine izmed analiziranih dnevnikov, ki na prvi strani z izjemo senzacionalnih naslovov nimajo celotnih prispevkov.

So tudi najmlajše med analiziranimi dnevniki, saj so, kot sem omenila že zgoraj, prvič izšle šele leta 1991. Značilno za *Slovenske novice* je tudi, da jih bere zelo malo ljudi z višjo ali visoko izobrazbo (Brstovšek, 2000).

4.2 POROČILO V SLOVENSKEM DNEVNEM TISKU

V tem poglavju bom skušala opredeliti splošne značilnosti poročil v slovenskem dnevnem tisku in potrditi tezo, ki sem si jo zastavila v uvodu – torej, da se žanr poročilo, kot ga je

opredelila Manca Košir, še vedno v veliki meri pojavlja v slovenskem dnevnem tisku, vendar ima danes drugačne značilnosti, kot jih je imel takrat (konec osemdesetih let), ko je analizo delala Koširjeva. Analizirala bom strukturo poročil v sodobnem slovenskem tisku v štirih dnevnikih (*Delo*, *Dnevnik*, *Večer*, *Slovenske novice*), kakšnih tem se avtorji lotevajo v poročilih, kakšen stil imajo, kako pogosto se poročila pojavljajo v teh dnevnikih in ob koncu poglavja bom naredila tudi primerjavo med analiziranimi dnevniki – skušala bom ugotoviti, po čem so si med seboj podobni in kakšne razlike so med njimi. Nekatera poročila imajo tudi grafično podobo, na primer poročila o javnomnenjskih raziskavah, ki vključujejo tudi grafikone, fotografije, slike. Teh v svojo analizo nisem vključila. Prav tako nisem posebej analizirala fotografij, s katerimi so sicer opremljena številna poročila.

4.2.1 POGOSTOST POJAVLJANJA POROČIL

Milosavljevič (2003: 125, 126) je predstavil raziskavo pogostosti pojavljanja posameznih novinarskih žanrov na prvih in zadnjih straneh treh slovenskih dnevnikov, in sicer *Dela*, *Dnevnika* in *Večera*, v letih 1970, 1980, 1990 in 2000. Za primerjavo lahko v spodnji tabeli vidimo, koliko je bilo poročil na prvih in zadnjih straneh analiziranih dnevnikov v letu 2004.

Tabela 4.1: Tabela pogostosti pojavljanja žanra poročilo na prvi in zadnji strani dnevnikov v posameznih letih¹⁸.

POROČILO	stran	1970	1980	1990	2000	2004 ¹⁹
	<i>DELO</i>	prva	4,5	5	4	4
zadnja		3	5	3	3	2,5
<i>VEČER</i>	prva	/	2	/	2	1
	zadnja	/	3,6	3,25	1	/
<i>DNEVNIK</i>	prva	/	2	3,75	1,3	1
	zadnja	/	2	2,3	2,6	1
<i>SLOVENSKE NOVICE</i>	prva					/
	zadnja					/

¹⁸ Podatki za leta od 1970 do 2000 so povzeti po Milosavljeviču (2003: 125, 126). Milosavljevič v analizo ni vključil *Slovenskih novic*, ki so sicer začele izhajati šele leta 1991, sama pa sem jih za primerjavo v tabelo vključila le za leto 2004, in sicer za obdobje, ki sem ga analizirala.

¹⁹ V tej koloni so zajeti podatki za številke časopisov, ki sem jih analizirala sama, torej šest številke posameznega dnevnika v obdobju od 5. julija do 14. avgusta 2004.

Iz tabele je razvidno, da število poročil na prvih in zadnjih straneh slovenskega dnevnega časopisja nekoliko pada. Ne glede na to pa je poročilo še vedno eden tistih žanrov, ki se v časopisih pojavlja najpogosteje.

Na prvih straneh analiziranih dnevnikov so bile praviloma zelo velike barvne slike, ob katerih za besedilo ni ostalo več veliko prostora, menim, da je to tudi eden izmed razlogov, zakaj je na prvih straneh manj poročil kot v preteklosti. Na prvi strani *Dela* tako le redko najdemo skupno pet prispevkov ali več, medtem ko lahko iz tabele razberemo, da je bilo leta 1970 pet samo poročil. Gre pa za povprečje, torej je bilo v kakšni izmed števil samo poročil več kot pet in je bilo skupno število prispevkov na prvi strani *Dela* večje, kot je danes. Podobno pa je tudi na zadnjih straneh *Dela* precej velikih fotografij, tako da mislim, da gre tudi tam upad števila poročil pripisati temu.

4.2.2 TEME

Dogodki, s katerimi se ukvarja žanr poročilo, naj bi bili enostavni in lahko razumljivi. Za naslovnike oz. bralce pa je pomembnejše od dogodka dogajanje. Koširjeva (1988: 74) je dogodke, katere opisujemo s poročilom, opredelila kot »vnaprej napovedane, potemtakem predvidljive, ki so večji ali niso majhni in imajo več prvin«.

Podobno lahko trdim tudi za poročila v sodobnem slovenskem tisku²⁰. Pogosto gre za dogodke, katerih ozadje poznamo in torej ne potrebujejo ponovnega pojasnjevanja. V poročilu o interpelaciji avtor predvideva, da so bili bralci z njo seznanjeni, zato le-te ne pojasnjuje. Osredotoči se zgolj na nova dejstva v zvezi z njo. Podobno je tudi pri prispevku o finalu evropskega nogometnega prvenstva. Ljudje, ki jih to zanima, so seznanjeni z dejstvom, da poteka evropsko nogometno prvenstvo, kaj se je zgodilo do sedaj, kdo je prišel v finale... Sedaj potrebujejo samo še nove informacije, ki jim povedo več od do sedaj znanega.

Avtorji poročil v sodobnem slovenskem dnevnem tisku se torej lotevajo najrazličnejših tem. Pogosto se žanra poročilo poslužujejo pri prispevkih o notranjepolitičnem dogajanju, tudi pri zunanji politiki, velikokrat pri športu in kroniki, skoraj nikoli pri kulturi.

4.2.2.1 NOTRANJEPOLITIČNE TEME

Glede na to, da poročila opisujejo aktualno dogajanje, je razumljivo, da notranjepolitične dogodke avtorji pogosto predstavljajo z žanrom poročilo; vsaj ko prvič govorijo o določeni stvari, pri kasnejših objavah pa se poslužujejo drugih žanrov. Tako najdemo v analiziranih

---

²⁰ Primeri različnih tem, ki jih obravnavajo poročila v slovenskem dnevnem tisku, so v prilogi.

dnevnikih na primer poročila o volitvah novega vodstva državnega zbora, o kongresu stranke mladih, o imenovanju evropskega komisarja Potočnika...

4.2.2.2 ZUNANJEPOLITIČNE TEME

Redkeje kot pri notranjepolitičnih temah avtorji uporabljajo poročila pri prispevkih o zunanji politiki. Seveda zaradi same narave tem. Poročila uporabljajo za poročanje o pomembnejših dogodkih iz zunanjepolitičnega sveta, kot je na primer prispevek o izrednem kongresu avstrijske svobodnjaške stranke ali prispevek o volitvah v evropski parlament, sicer pa prispevki o zunanji politiki pogosto poglobljeno pišejo o določeni problematiki, včasih so zato tudi malo manj aktualni in posledično avtorji za te teme uporabljajo druge žanre namesto poročila.

4.2.2.3 GOSPODARSTVO

Na straneh gospodarstva so poročila prej izjema kot pravilo. Gospodarstvo je tako kompleksna tema, da se avtorji pogosteje kot poročil poslužujejo drugih žanrov, k poročilu pa se zatekajo ob poročanju o dogodkih, kot so stavke, zamenjave vodstva nekega podjetja, prevzemi in podobno.

4.2.2.4 ŠPORT

Na športnih straneh so poročila zelo pogosta. Šport je takšna stvar, kjer je zelo veliko različnih dogodkov, tako da tem, katerih se avtorji lotevajo s poročili, ne zmanjka. Tako najdemo poročilo o zelo pomembnih dogodkih, kot je finale evropskega nogometnega prvenstva, kot tudi poročila o manj pomembnih tekmah državnega prvenstva... Pomembnejše dogodke na športnih straneh še posebej poudarijo, jim namenijo več prostora, temu pa so namenjeni drugi žanri.

4.2.2.5 KRONIKA

Tudi v prispevkih kronike so poročila pogosta, saj je (žal) tudi na tem področju dogajanje zelo pestro in raznoliko, vsak dan si sledijo novi in novi dogodki. Avtorji se tako s poročili lotevajo tem, kot je potres v Posočju ali družinski kriminal in podobno.

4.2.2.6 KULTURA

Poročila na časopisnih straneh, namenjenih kulturi, so precej redka. Najdemo jih po kakšnem pomembnejšem dogodku, vendar avtorji te dogodke praviloma tudi ocenjujejo in komentirajo.

4.2.3 STRUKTURA

Ko govorimo o strukturi novinarskega prispevka, mislimo predvsem na vrstni red navajanja informacij oz. dogodkov, pri tem pa je v novinarstvu pomembno tudi vprašanje, ali so podatki v prispevku navedeni v takšnem vrstnem redu, v kakršnem so se dejansko tudi zgodili²¹.

Poročila v slovenskem dnevnem tisku imajo največkrat strukturo narobe obrnjene piramide in so torej napisana po pomembnostnem in ne kronološkem vrstnem redu. Vsaj najpomembnejša oziroma ključna nova informacija o nekem dogodku je navadno v prvem odstavku poročila.

Že hiter pogled na poročila v *Delu* in *Večeru* nam pove, da so le-ta sestavljena iz dveh delov, ki sta med seboj tudi na prvi pogled ločena. Takšna postavitev časopisnega prispevka pa ne bi imela smisla, če ne bi oba grafično ločena dela imela tudi drugih sebi lastnih značilnosti. V *Dnevniku* in *Slovenskih novicah* te ločitve na uvodni del in nadaljevanje teksta ni opaziti na prvi pogled, deloma pa je opazna pri branju samega teksta.

4.2.3.1 ZAČETNI DELI POROČIL

4.2.3.1.1 NASLOVJE

Začetne dele poročil tvorijo naslovje in uvodni del, drugega pa telo prispevka – poročila. V tem poglavju bom najprej predstavila razlike med nadnaslovi in velikimi naslovi v časopisih, kjer je praksa, da se uporabljajo oboji, nato pa bom skušala določiti vzorce, kakšne velike naslove imamo danes v slovenskih poročilih.

Primerjava nadnaslov - naslov

Za naslovje v *Delu* in *Večeru* je značilno, da je sestavljeno iz nadnaslova, velikega naslova in tudi enega ali več podnaslovov, medtem ko je naslovje v *Dnevniku* in *Slovenskih novicah* sestavljeno zgolj iz velikega naslova in podnaslovov.

Za nadnaslove poročil v *Delu* je značilno, da povedo, o čem bo avtor poročal. Spodaj je naštetih nekaj primerov teh nadnaslovov:

- Tudi konec EURA senzacija (*Delo*, 5. julij 2004; Š. R.);
- Izseljenski piknik (*Delo*, 5. julij 2004; Dragica Bošnjak);
- Izredni kongres avstrijske svobodnjaške stranke (*Delo*, 5. julij 2004; Matija Grah);
- Potres v Posočju (*Delo*, 13. julij 2004; Katja Roš, Blaž Močnik, Tomaž Švajgelj)²²;
- Volitve novega vodstva državnega zbora (*Delo*, 13. julij 2004; Jože Poglajen)...

²¹ Več o vrstnem redu navajanja informacij v novinarskih tekstih sem govorila v poglavju 3.2.1.

²² To je nadnaslov s prve strani *Dela* tega dne. Zanimivo pa je, da se je isti nadnaslov pojavil v tej številki *Dela* tudi v poročilu na strani 7, ki se seveda nanaša na isto temo, napisali pa so ga drugi avtorji, ima tudi drug glavni naslov.

Medtem ko nadnaslovi, kot smo lahko videli iz zgornjih primerov, obvestijo bralca, o čem bo avtor poročal, pa so naslovi napisani, tako da ga **pritegnejo**, hkrati pa tudi **informirajo** o najpomembnejšem rezultatu dogodka. Poročila, ki so imela zgornje nadnaslove, so bila po vrsti naslovljena tako:

- Čudežni Grki na evropskem vrhu (*Delo*, 5. julij 2004; Š. R.);
- Svet v Kamniški Bistrici (*Delo*, 5. julij 2004; Dragica Bošnjak);
- Na vrhu vladno krilo (*Delo*, 5. julij 2004; Matija Grah);
- Smrt, strah in ruševine (*Delo*, 13. julij 2004; Katja Roš, Blaž Močnik, Tomaž Švajgelj)²³;
- Do volitev bo na čelu poslancev Feri Horvat (*Delo*, 13. julij 2004; Jože Poglajen)...

S primerjavo nadnaslovov in naslovov sem opazila, da v večini primerov nadnaslov informira, o čem bo tekla beseda v poročilu (o senzaciji na EURU, izseljenskem pikniku, izrednem kongresu stranke...), medtem ko naslov pove, kaj se je zgodilo (Grki so prišli na evropski vrh, 'svet' je bil v Kamniški Bistrici, na vrhu je vladno krilo...).

Nekoliko drugačne značilnosti nadnaslovov in naslovov poročil sem opazila v *Večeru*, kjer že nadnaslov **informira** o tem, kaj se je zgodilo:

- Stranka mladih Slovenije za predsednika ponovno izvolila Dominika S. Černjaka (*Večer*, 5. julij 2004; Katja Šeruga);
- Vsako študentsko ležišče – priključek na internet (*Večer*, 5. julij 2004; jas);
- Na letošnjem ocenjevanju sodelovalo 252 pridelovalcev s 623 vinskimi vzorci (*Večer*, 6. avgust 2004; Nataša Gider).

Ti primeri nadnaslovov poročil, ki so vzeti iz *Večera*, nam povedo več kot tisti iz *Dela*. Tukaj namreč ne zvemo zgolj, o čem bo tekla beseda, temveč že tudi, kaj se je tam zgodilo. V naslovu izvemo še bolj natančne informacije o dogodku:

- Na kongresu SMS zmagala 'kontinuiteta' (*Večer*, 5. julij 2004; Katja Šeruga);
- Najprej v Kranju, do leta 2006 povsod (*Večer*, 5. julij 2004; jas);
- Sedem z nazivom šampion (*Večer*, 6. avgust 2004; Nataša Gider).

Ti naslovi nam brez nadnaslova ne bi veliko pomenili, ko pa jih beremo v kontekstu, nam dajejo neko novo informacijo.

---

²³ Ponovno gre za naslov poročila, objavljenega na prvi strani tega dne. Naslov poročila na sedmi strani tega *Dela*, ki ima nadnaslov enak, torej Potres v Posočju, pa je: Tresenje tal čutili vsi. Ta primer je lep dokaz tega, da v nadnaslovu izvemo, o čem bo tekla beseda v poročilu, več pa nam pove šele naslov.

Vzorci naslovov

Zgoraj so naštetih naslovi poročil iz *Dela* in *Večera*. Kot sem že omenjala, sem se v prejšnjih primerih osredotočila samo na ta dva dnevnik, ker imata v naslovju tudi nadnaslove. Spodaj so še primeri velikih naslovov poročil iz *Dnevnika* in *Slovenskih novic*:

- Tranzit prinaša več slabosti (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Danica Cmrečnjak);
- Italijanska vlada spet na robu krize (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Andrej Mravlje);
- Roger v objemu Marije (*Dnevnik*, 5. julij 2004; psk);
- V rudarski bratovščini zdaj še 68 novih mož (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Zlatka Strgar);
- Rop je odločil: komisar naj bo Potočnik (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Suzana Lovec);
- Potrdili peti primer BSE v Sloveniji (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Tatjana Pihlar);
- Poklical, da bodo trije mrtvi (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Jaroslav Jankovič);
- V Mojstrovki omahnil v smrt (*Slovenske novice*, 6. avgust 2004; Mirko Kunšič);
- Minute groze udarile Posočje (*Slovenske novice*, 13. julija 2004; Urša Splichal, Franci Stres);
- S katrec v smrt mimo zapornic (*Slovenske novice*, 29. julija 2004; Vladimir Jerman).

Naslove v analiziranih dnevnikih, lahko razdelim v vsaj štiri skupine:

a) Naslovi glede na posamezen dnevnik:

Naslovi se ločijo od časopisa do časopisa. Kot sem ugotavljala že zgoraj, se v posameznih dnevnikih razlikuje tudi sam naslovni sklop, saj se v *Dnevniku* in *Slovenskih novicah* ne poslužujejo nadnaslovov, v *Večeru* in *Delu* pa se. Tudi zaradi tega prihaja do razlik pri analizi samih velikih naslovov. Brez poznavanja nadnaslovov v *Večeru* pogosto sploh ne vemo, kaj želi avtor v naslovu povedati.

b) Naslovi, ki informirajo:

Teh naslovov sem v analiziranih dnevnikih našla največ. Njihova glavna naloga je informirati bralca, o čem bo tekla beseda v prispevku oz. kaj pomembnega se je v tem dogodku zgodilo, na primer: Že tretji naslov za Boštjana Ošabnika (*Delo*, 5. julij 2004; Z. G.), Do volitev bo na čelu poslancev Feri Horvat (*Delo*, 13. julij 2004; Jože Poglajen), Janez Potočnik naj bo komisar (*Delo*, 29. julij 2004; Rok Praprotnik), Rop je odločil: komisar na bo Potočnik (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Suzana Lovec)...

c) Naslovi, ki privabljajo:

V ta sklop štejem naslove, ki sicer povedo neko informacijo o samem dogodku, o katerem prispevek govori, vendar je njihov bistven namen pritegniti bralca k branju celotnega prispevka. Takšni primeri so: Čudežni Grki na evropskem vrhu (*Delo*, 5. julij 2004; Š. R.), Černjakova ekipa počistila stranko (*Delo*, 5. julij 2004; Rok Kajzer),

Senzacija za konec: Grčija na nogometnem *Olimpu* (*Delo*, 5. julij 2004; G. N.), *S točo* besed nad Mramorjeve očitke (*Večer*, 6. avgust 2004; Zoran Potič)... V teh naslovih avtorji s svojevrstnim stilom pridobijo bralca k branju nadaljnjega prispevka. Že iz naslova zvemo, o čem govori prispevek, s primerjavami, metaforami ipd. pa avtor pri naslovniku zbudi zanimanje. Besede, ki zgornjim naslovom dajejo poseben pečat, so napisane poševno.

d) Senzacionalni naslovi:

Med te štejem naslove, katerih glavni namen je privabiti naslovnike k branju celotnega prispevka, in sicer na zelo pompozni in senzacionalni način. Pogosto jih najdemo na straneh kronike, na primer: Minute groze udarile Posočje (*Slovenske novice*, 13. julij 2004; Urša Splichal, Franci Stres), Poklical, da bodo trije mrtvi (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Jaroslav Jankovič), Smrt, strah in ruševine (*Delo*, 13. julij 2004; Katja Roš idr.), Roger v objemu Marije (*Dnevnik*, 5. julij 2004; psk), Najprej v Kranju, do leta 2006 povsod (*Večer*, 5. julij 2004; jas)... Če beremo samo te naslove, ne moremo vedeti, o čem bo pravzaprav govoril prispevek. Za prispevek z naslovom 'Roger v objemu Marije' bi marsikdo mislil, da gre za kakšno 'trač' rubriko, pravzaprav pa gre za prispevek o obeh zmagovalcih Wimbledona, ki jima po tradiciji pripada ples na zaključku turnirja... Ti naslovi so pogosto lahko tudi zavajajoči.

4.2.3.1.2 VODILO

Značilnosti vodila sem natančno opisala v poglavju 3.1.2. Skozi analizo sem ugotovila, da imajo tudi danes uvodni deli poročil nekoliko drugačne značilnosti kot preostali deli besedila, vendar o klasičnem vodilu ne moremo več govoriti, saj so uvodni deli poročil daljši in ne povedo odgovorov na vsa vprašanja, na katera naj bi avtorji odgovorili v vodilu. Do razlik prihaja tudi med posameznimi časopisi, saj na primer v *Dnevniku* in *Slovenskih novicah* začetni del ni ločen od ostalega dela teksta, medtem ko je v *Večeru* in *Delu* že na prvi pogled vidno, kje se uvodni del konča in se začne telo prispevka, saj je uvodni del napisan okrepjeno. V sodobnem slovenskem dnevnem tisku se avtorji posvetijo predvsem odgovoru na tisto vprašanje, ki je za nek dogodek po njihovi presoji najpomembnejše. Tako na primer v uvodu prispevka *S točo* besed nad Mramorjeve očitke²⁴ ne izvemo odgovora na vprašanje kje, ker za sam prispevek kraj ni tako pomemben, bolj pomembno je, KAJ se je zgodilo, KDO je sodeloval... Podobno tudi v prispevku, ki govori o odstopu gospodarskega ministra

---

²⁴ Poročilo je v prilogi.

Tremontija z naslovom Italijanska vlada spet na robu krize (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Andrej Mravlje)²⁵ v uvodnem delu ne izvemo, KJE je Tremonti podal odstopno izjavo, ker to ni pomembno. Prav tako ne izvemo, ZAKAJ in KDAJ je odstopil. V tem primeru je enostavno KAJ tako pomemben, da bralec, ki prebere uvodni del prispevka, ne pogaša ostalih informacij, z izvemo morda odgovora na vprašanje ZAKAJ, katerega natančneje izvemo v nadaljevanju prispevka. Takšnih primerov, v katerih manjkajo odgovori na vprašanja pravila 5K in Z, je v sodobnem slovenskem dnevnem tisku še precej.

Za praktično vse uvodne dele poročil v analiziranih časopisih pa lahko trdimo, da so informativni in da bralcu povedo najpomembnejšo novost, povezano z dogodkom, o katerem prispevek poroča. To pa je ena redkih skupnih značilnosti, ki jo imajo 'vodila' v analiziranih dnevnikih, saj med njimi težko najdemo skupne točke. Avtorji se torej uvodnih delov poročil lotevajo na najrazličnejše načine²⁶:

a) 'Klasično' vodilo:

Tudi klasična vodila še najdemo danes v poročilih v slovenskem dnevnem tisku. Eno takšnih je na primer v poročilu 'Prvi mož Krke odslej Jože Colarič' (*Delo*, 5. julij 2004; Zdenka Lindič - Dragaš), kjer izvemo odgovore na vsa vprašanja pravila 5K in Z.

b) Vodilo kot uvod v prispevek:

V to skupino sem uvrstila vodila, v katerih izvemo zgolj najpomembnejšo informacijo o nekem dogodku, le-to pa podano na način, da bralca pritegne k branju nadaljnjega besedila, saj iz vodila sicer izve najpomembnejše, a mu nekaj informacij še vedno manjka. Poročilo o volitvah vodstva evropskega parlamenta z naslovom Po desetletju socialist na čelu parlamenta (*Delo*, 21. julij 2004; Božo Mašanović) sem uvrstila v to skupino.

c) Vodilo, ki vsebuje citat:

Samo ime skupine pove, da ti prispevki v uvodnem delu vsebujejo nek citat oz. izjavo osebe, ki igra v dogodku, o katerem poročilo govori, pomembno vlogo. Takšen način pisanja je pri slovenskih avtorjih precej uveljavljen (glej poročila: Janez Potočnik naj bo komisar (*Delo*, 29. julij 2005; Rok Praprotnik), Na kongresu SMS zmagala 'kontinuiteta' (*Večer*, 5. julij 2004; Katja Šeruga), Tranzit prinaša več slabosti (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Danica Cmrečnjak) ali S točo besed nad Mramorjeve očitke (*Večer*, 6. avgusta 2004; Zoran Potič)...). Vsako od teh poročil pa v uvodnem delu poleg citata vsebuje tudi druge informacije, predvsem, čigave so citirane besede.

---

²⁵ Poročilo je v prilogi.

²⁶ Primeri poročil, katerih vodila omenjam, so v prilogi.

d) Uvod kot začetek zgodbe:

Ta način je pogost pri poročilih v *Slovenskih novicah*, kjer avtorji začnejo prispevek kot pripovedovanje pravljice, le da gre največkrat za veliko manj prijetne teme. »V petkovem večeru ob polni julijski luni se je večji kravji trop znašel na ograjenem, 70 hektarjev velikem Kraljevem golf igrišču Bled.« (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Mirko Kunšič)

Podobne primere najdemo tudi v poročilih z naslovom Poklical, da bodo trije mrtvi (*Slovenske novice*, 5. julija 2004; Jaroslav Jankovič) ali V rudarski bratovščini zdaj še 68 novih mož (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Zlatka Strgar). Ta poročila so praviloma napisana v kronološkem vrstnem redu navajanja informacij.

Medtem ko lahko za poročila v *Delu* in v *Večeru* še do neke mere govorimo, da imajo vodilo, to za poročila v *Slovenskih novicah* in v *Dnevniku* težko trdimo, saj pogosto sploh težko določimo, kje se uvodni del konča in se začne telo besedila. Največkrat pa je to za prvim odstavkom.

4.2.3.2 TELO POROČIL

Kot sta ugotavljala že White (1998: 195) in Koširjeva (1988: 75), za vodilom sledi točka, v kateri avtor osnovno misel, predstavljeno v vodilu, natančneje pojasni, analizira in predstavi tudi ozadje dogodka. White (1998: 195) trdi, da se vse nadaljnje besedilo nanaša na prvi odstavek. Takšna je tudi večina poročil v analiziranih dnevnikih. Vse nadaljnje besedilo se nanaša na dogodek, za katerega izvemo že v prvem odstavku. White (prav tam) je med drugim tudi ugotavljal, da je za poročila pogosto značilno, da lahko odstavke med seboj zamenjamo, ne da bi se celoti spremenil smisel. Takšna primera sta na primer poročili z naslovoma *Prvi mož Krke odslej Jože Colarič* (*Delo*, 13. julij 2004; Zdenka Lindič- Dragaš) ali *Feniks iz pepela v enem 'štihu'* (*Delo*, 13. julij 2004; Tomaž Branc)²⁷. Slednje poročilo ima le tri odstavke, če ne štejemo uvodnega dela. Prvi in drugi sta zamenljiva, ne da bi bilo potrebno tekst kakorkoli prilagajati. Tudi zadnji, tretji odstavek bi se lahko pojavil prej, vendar bi bilo potrebno v tem primeru drugi odstavek nekoliko prilagoditi, v smislu: »Delavke je v stavkovnih zahtevah sicer zastopal sindikat Neodvisnost gorenjske regije...«, saj je iz zaključka teksta razvidno, da se je stavka že zaključila.

Tudi v prvem primeru bi bilo potrebno, če bi odstavke zamenjevali, nekaj popravkov, da bi se ohranil smisel celotnega besedila, vendar se pomen z menjavo odstavkov ne izgubi.

---

²⁷ Primera obeh poročil sta v prilogi.

V poglavju 3.2.1 sem precej pisala o vrstnem redu navajanja informacij v poročilih, zato sem se pri analizi poročil v slovenskem dnevnem tisku posvetila tudi temu in sem ugotovila, da so le-ta redko napisana po kronološkem vrstnem redu. Najdemo jih na športnih straneh, kjer uvodu sledi kronološki pregled same tekme. Primer je v prilogi, kjer v prispevku z naslovom *Senzacija za konec: Grčija na nogometnem Olimpu (Delo, 5. julij 2004; G. N.)* avtor že v uvodu navede vse najpomembnejše informacije o dogodku (v tem primeru o finalni tekmi evropskega nogometnega prvenstva), nato pa po kronološkem vrstnem redu opiše potek srečanja. Začne na samem začetku tekme: »Po začetnem udarcu Grkov...«

Podobno, kot so napisana poročila na športnih straneh, so tudi na straneh kronike. V vodilu so navedeni najpomembnejši podatki, nato je kronološko prikazan potek dogodka²⁸.

Glede na Whiteovo (1998: 194) delitev teles novinarskih prispevkov na štiri kategorije ugotovimo, da lahko v ta model umestimo tudi poročila (vsaj nekatera) v slovenskem dnevnem tisku, kar je razvidno tudi iz spodnjih primerov.

➤ **Dovršenost:**

Takšnih poročil je v slovenskem dnevnem tisku največ, nekaj jih je tudi v prilogi v prispevkih z naslovi Trideset krav na blejskem golfu (*Slovenske novice, 5. julija 2004; Mirko Kunšič*), S točo besed nad Mramorjeve očitke (*Večer, 6. avgust 2004; Zoran Potič*), Černjakova ekipa počistila stranko (*Delo, 5. julij 2004; Rok Kajzer*)... V vseh naštetih primerih v nadaljnjem tekstu izvemo podrobnejše informacije o dogodku, ki je napovedan že v uvodnem delu.

➤ **Vzrok in učinek:**

Eden izmed primerov, kjer v telesu teksta izvemo vzrok in učinek informacij, podanih v uvodnem delu, je v prispevku z naslovom Prvi mož Krke odslej Jože Colarič (*Delo, 13. julij 2004; Zdenka Lindič-Dragaš*). V njem namreč v telesu besedila izvemo, zakaj je prišlo do spremembe (starost dotedanjšega predsednika uprave) in kakšne posledice bo to imelo (lahko se bo nadaljeval razvoj).

➤ **Kontekstualizacija:**

V to skupino uvrščam poročilo Bo TET izpeljala načrt? (*Delo, 13. julij 2004; Polona Malovrh*), pri katerem v delu za vodilom izvemo več informacij o narejeni študiji gradnje objekta za termično obdelavo odpadkov, izvemo tudi, kako bo ozračje bolj

---

²⁸ Glej primer v prilogi z naslovom Policiji je sporočil: »Našli boste tri mrtve!«

čisto po izpeljavi tega projekta in tudi primerjavo s podobnimi takšnimi objekti, ki že obstajajo v državah Evropske unije.

➤ **Ocenitev:**

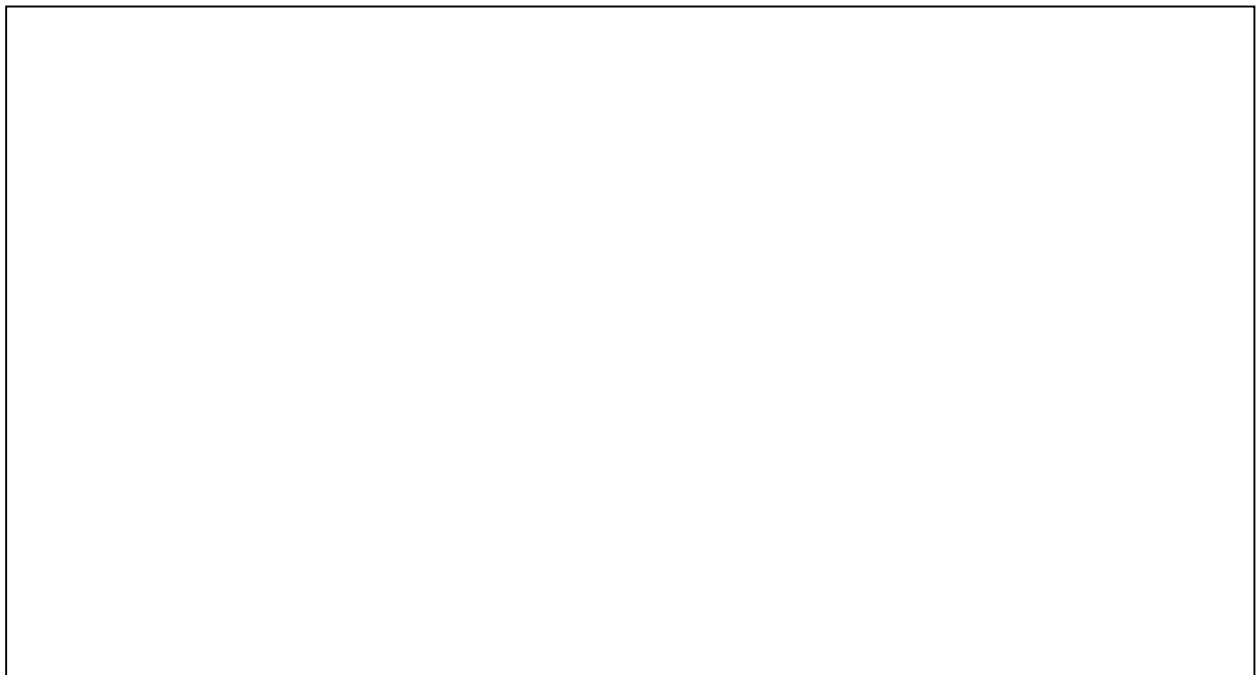
V to skupino uvrščam poročilo z naslovom Rop je odločil: komisar naj bo Potočnik (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Suzana Lovec). Potem ko avtorica v uvodnem delu pove, da je premier predlagal Janeza Potočnika za novega evropskega komisarja, predstavi, kako so na to njegovo odločitev reagirali drugi politiki, kako ocenjujejo, kaj bo ta odločitev prinesla, kakor tudi oceno premiera, zakaj se je odločil ravno za Potočnika.

Da bi to poročilo v celoti izpolnjevalo 'zahteve' Whitea za umestitev v to kategorijo, pa bi po mojem mnenju potrebovalo še oceno kakega (strankarsko) neodvisnega vira.

Pri uvrščanju teles prispevkov v katero izmed Whiteovih kategorij sem upoštevala tisto, ki v posameznem tekstu prevladuje, saj namreč pogosto pride do prepletanja dovršenosti in ocenitve ali vzroka in učinka in podobno.

4.2.3.3 *SHEMA POROČIL*

V drugem poglavju sem med drugim tudi predstavila sheme novinarskega diskurza van Dijka, Bella in Koširjeve. Prva dva sta se v shemi dotaknila tudi vsebine, o čem se v določenem delu novinarskega prispevka piše, medtem ko je Koširjeva podala zgolj grafični prikaz novinarskega prispevka, iz katerega pa ni razvidno, o čem določen del prispevka govori. Spodaj navajam preprosto shemo poročil, ki sem jo oblikovala skozi analizo le-teh v sodobnem slovenskem tisku.

Slika 4.1: Shema poročil v slovenskem dnevnem tisku.

Shema se od Bellove in van Dijkove razlikuje v prvi vrsti po tem, da samega poročila ne razdelim na dva (kot van Dijk) ali celo na tri (kot Bell) dele. Sicer sem zgoraj ugotavljala, da lahko pri poročilih opazimo dvodelnost, vendar se vsi nadaljnji deli poročil, ki sledijo naslovu in nato vodilu, nanašajo na dogodek, ki je že omenjen, zato je predlagana shema vertikalna. Od shem van Dijka in Bella pa se ta shema razlikuje tudi po tem, da vključuje samo en dogodek. Oba sta namreč v svojih shemah predvidela, da lahko avtorji v novinarski zgodbi opišejo več različnih dogodkov. Tega sama skozi analizo poročil v slovenskih dnevnikih nisem opazila, saj se celotno besedilo nanaša na en sam dogodek. Seveda pa znotraj tega dogodka najdemo cel niz ostalih dogodkov, ki pa so s tem, glavnim, povezani. Na primer v poročilu o kongresu Stranke mladih je glavni dogodek kongres stranke, glavna novost (ki ni novost, je pa najpomembnejša nova informacija, povezana z dogodkom) je, kdo je izvoljeni predsednik – to izvemo iz naslovja in vodila, v nadaljevanju pa o tem izvemo še več informacij, zvemo pa tudi, kaj se je še dogajalo na kongresu – torej za niz ostalih dogodkov, ki pa so z glavnim neposredno povezani. Ti dogodki so, da Verbič ni mogel kandidirati za predsednika, da bo izstopil iz SMS, da je treba spremeniti program stranke, kdo je bil izvoljen za podpredsednika, da so sprejeli spremembe statuta...

Iz same sheme je razvidno še, da imajo poročila v sodobnem dnevnem tisku tudi značilnosti drugih žanrov, saj so v njih vključeni tudi komentarji, ocene, pričakovanja, posledice in podobno in ne več zgolj nizanje golih dejstev, povezanih z dogodkom. Že iz sheme poročila v sodobnem slovenskem dnevnem tisku je razvidno, da se žanri hibridizirajo, saj so zgoraj našteje prvine (komentar, ocena...) značilnosti interpretativnih žanrov.

4.2.4 *STIL*

V sodobnem slovenskem dnevnem tisku se trend, ki ga je omenjala Koširjeva (1988) (naj bodo avtorji odsotni iz besedila in naj v njem ne bodo prisotni s svojimi komentarji, mislimi, idejami...), spreminja, saj je veliko poročil napisanih tako, da zvemo, kaj avtor o nekem dogodku misli, ga komentira, kritizira... To pa so značilnosti drugih žanrov. Spodaj so navedene besedne zveze, ki kažejo na to, da so avtorji v besedilih prisotni in se do dogodka opredeljujejo, s čimer se v poročila mešajo tudi značilnosti drugih žanrov. Poudarke v spodnjih primerih sem dodala sama.

- Cimperman se je »*kljub prefinjenim pritiskom*« in »*ponujeni odkupnini*« odločil, da... (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Meta Roglič);
- Prav *neverjetno* je, da se vprašanje /.../ *vleče* že deset let...; Odgovor je bil *skop*... (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Darinka Kladnik);

- ...še niso v *šampionski* formi... (*Dnevnik*, 21. julij 2004; Marko Lazar);
- *Kaj več ni imel dodati* o vsekakor *čudnem* dogodku... (*Dnevnik*, 21. julij 2004; Miran Šubic);
- *Senzacija* brez primere /.../ na *veličasten* način /.../ Portugalce počasi začelo *zmanjkovati* /.../ opravili z *odliko*... (*Delo*, 5. julij 2004; G. N.);
- Federer se *razvija v legendo* /...začelo *dišati* po njegovem porazu... (*Delo*, 5. julij 2004; Gregor Šket);
- V *sijajni* predstavi... (*Delo*, 5. julij 2004; Vito Divac);
- ...pripovedujejo o njegovi *strašni* moči (*Večer*, 13. julij 2004; Glorija Marinovič);
- Kako *država* *zapravlja* davkoplačevalski denar... (*Večer*, 13. julij 2004; Borko de Corti);

Navedenih je le nekaj primerov, kjer se avtorji opredeljujejo do dogajanja. Pogosto se to pojavlja pri poročilih o športnih dogodkih, kjer gre največkrat za poročila, ki jih je Koširjeva (1988: 77) opredelila kot komentatorska, pri katerih avtor, poleg tega da bralce informira o poteku dogajanja, tudi interpretira dogodke na neki tekmi (opravili z odliko...). Podobne primere najdemo tudi na straneh kronike (groza, šokanten prizor...), medtem ko je na ostalih straneh tovrstno pisanje prej izjema kot pravilo.

Zgornji primeri kažejo, kako avtorji samo s kakšnim pridevnikom (sijajni, šampionski...), samostalnikom (senzacija, legenda...) ali glagolom, kar je najmanj očitno, a vendar zelo učinkovit način izražanja svojega mnenja (zapravlja, zmanjkovati, se vleče...), v besedilu izrazijo tudi svoje mnenje o dogodku. Največkrat imajo ti glagoli negativen prizvok. Avtorji so jih uporabili, ker so z njimi želeli določeno stvar poudariti. Stavek, »kako država zapravlja davkoplačevalski denar« bi lahko preprosto spustili, pa bi bilo poročilo še vedno jasno in razumljivo. S tem ko ga je avtor vključil v poročilo, je pri bralcu dosegel, da razmišlja o nesmotrni porabi denarja države. Podobno je tudi pri primeru z glagolom se vleče... Če bi namesto tega glagola uporabili glagol traja, bi imelo poročilo drugačen, veliko manj negativen prizvok.

Ustavila bi se rada še ob prvem primeru, pri katerem mislim, da naj bi besede v narekovajih pomenile izjavo. V tem primeru tega ne bi mogli šteti za mnenje, ki ga je podal avtor prispevka. Vendar ni nikjer navedeno, da so to besede Cimpermana, v narekovajih pa so zato, ker jim želi dati avtor poseben prizvok.

Avtorji v naslednjih primerih tudi bolj očitno postavijo sebe v samo zgodbo:

- ...*upamo*, da je tako... (*Dnevnik*, 21. julij 2004; Miran Šubic);
- ...da *nimamo* vsi enake sreče... (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Jaroslav Jankovič).

Najpogosteje, kadar avtor v poročilih izraža svoje misli, to stori v prvi osebi množine, kot je vidno tudi z obeh zgornjih primerov. S tem se ustvarja videz, da je mišljenje avtorja mišljenje večine ljudi. Ali, kot pravi Lutharjeva (1998: 151), »pojem konsenza implicira pojem enotnosti, ki je v jeziku očitna v zaimku 'mi' in v besednih zvezah 'naš narod', 'naša država', 'naši ljudje', 'naša družba' itd«.

Včasih pa avtor želi z uporabo prve osebe množine povedati, da je bil sam priča dogodku in s tem ustvari večjo kredibilnost, bralec mu še bolj verjame:

- Nam, ki zaradi velikanskih kamnitih podorov na cesti iz kobariške smeri proti Bovcu nismo mogli pridi do Bovca, je povedal... (*Delo*, 13. julij 2004; Katja Roš, Blaž Močnik, Tomaž Švagelj).

Ta način je na primer za bralca bolj učinkovit, kot bi bil na primer zgolj stavek: Cesta je bila zaradi kamnitih podorov zaprta. XY je povedal, da... Z načinom pisanja, ko avtor sebe vplete v zgodbo, doseže pri bralcih želene učinke.

Poročila in tudi ostali novinarski prispevki naj bi težili k objektivnosti. Pri tem pa pride do težav, saj »pisci želijo pritegniti, zabavati in osvojiti bralca« (Milosavljevič, 2003: 75). Zaradi te težnje avtorjev novinarskih besedil želijo ti ustvariti čimbolj zanimivo, napeto ali zabavno vzdušje v prispevku, zato pogosto pride do prirejanja resničnosti. Van Dijk (1997: 81) trdi, da je mogoče stvar, ki je estetsko učinkovita, uporabiti tudi v prepričevalne namene.

Pri drugih novinarskih žanrih imajo novinarji več svobode glede izražanja, vendar sem tudi pri analizi poročil v sodobnem slovenskem dnevnem tisku ugotovila, da se vse bolj pojavlja trend, ko avtorji s stilom pisanja dosegajo želene učinke. Z zanimivim in pestrim načinom pisanja lahko avtorji/novinarji pridobijo bralce. Stil pisanja je tako bolj drzen in za naslovnike veliko bolj privlačen.

Avtorji lahko bralčevo pozornost privabijo na najrazličnejše načine. Eden izmed načinov so zagotovo naslovi. Avtorji z zanimivimi, vabljevimi, a kljub vsemu informativnimi naslovi dosežejo, da pridobijo bralca tudi za nadaljnje branje poročila²⁹.

Poleg naslovov pa se avtorji poslužujejo tudi drugih načinov, kako pridobiti bralca. Recimo s pestrim izrazoslovjem, uporabo ekspresivnih besed, s poetičnim jezikom, včasih z uporabo ločil:

- Komu to ustreza oziroma koristi? (*Večer*, 5. julij 2004; Jože Rakuša);
- *Senzacija* je popolna... (*Večer*, 5. julij 2004; šr);

---

²⁹ Naslovi v slovenskem dnevnem tisku so natančneje predstavljeni v poglavju 4.2.3.1.1, zato jih tukaj samo omenjam.

- ... ob dveh zjutraj dobil *nenavaden, a grozljiv* klic /.../ Je že tako, da nimamo vsi enake sreče /.../ nato pa nekje na Koroškem naključno (?) srečal Edito in Smiljana... (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Jaroslav Jankovič);
- Petkov *dež je grozil* /.../ *pisana družčina* se je podala na pot /.../ Ob hrani in vrčku piva je stekel pogovor... (*Večer*, 5. julij 2004; Milan Lazarevič);
- Opravljene analize vode so »ugodne«. (*Delo*, 29. julij 2004; Bojan Rajšek);
- Delov raznašalec časopisov /.../ z začudenjem opazoval številne može v modrem /.../ razdelil sveže izvode časnika /.../ Niti slutil ni... (*Delo*, 5. julij 2004; Mateja Kotnik);
- *Zadnji žebelj v Geremekovo krsto* je zabil tekmeč... (*Delo*, 21. julija 2004; Božo Mašanovič);
- Predsednik Jacques Chirac *je žolčno izjavil*... (*Delo*, 21. julija 2004; Branko Soban).

To je zgolj nekaj primerov, v katerih avtorji v ospredje postavljajo predvsem želeni cilj: privabiti bralce. Z vprašanji na koncu teksta dosežejo, da se naslovniki sami začno spraševati o neki temi, dvomiti o čem... Včasih je dovolj samo kakšna beseda, ki takoj doseže drugačen učinek, kot bi ga nevtralne besede, z vprašanjem v oklepaju pa avtor jasno nakaže, da dvomi o neki stvari – v zgornjem primeru o tem, da je bilo srečanje res naključno. Zadnji primer ne bi bil nič posebnega, če bi bil *Delov* raznašalec časopisov pomembnejša priča, če bi povedal neke ključne informacije o dogodku. Tako pa gre zgolj za stilno potezo avtorice.

Tovrstni način pisanja naj bi bil značilen predvsem za druge žanre, saj s svojevrstnim stilom avtorji dosega pri bralcih določene učinke, tudi vplivajo na njihovo mnenje. Poročilo naj bi bralca zgolj obvestilo o poteku dogajanja (Košir, 1988: 73). V današnjih poročilih pa z zanimivim jezikom in stilom pisanja avtorji dosežejo pri bralcih drugačne učinke, kot bi jih, če bi bralca zgolj obveščali o poteku dogajanja, tako da so primesi ostalih žanrov zelo opazne v poročilih v sodobnem slovenskem dnevnom tisku.

4.2.5 PRIMERJAVA MED DNEVNIKI

V uvodu sem si med drugim zastavila tudi tezo, da med *Delom*, *Večerom* in *Dnevnikom* ne bom opazila ključnih razlik, medtem ko se bodo poročila v *Slovenskih novicah* od ostalih bolj razlikovala, zato bom v tem poglavju podrobneje predstavila razlike med poročili v analiziranih dnevnikih. Že v poglavju 4.2.3.1.1 sem opisala razlike med naslovi v posameznem časopisu. Razlik pa je še več.

Eno ključnih sem opazila pri uvodnih delih poročil, vodilih. Pri poročilih v *Delu* in *Večeru* je jasno opazna točka, v kateri se uvodni del konča in začne telo samega teksta. Ta dva dela sta ločena že na prvi pogled, jasno pa se ju da ločiti tudi po vsebini. V uvodnem delu izvemo vse

najpomembnejše informacije, v telesu prispevka so le-te nato natančneje opredeljene, pojasnjene, ocenjene, predstavljene z različnih vidikov...

Nekoliko drugačne značilnosti pa imajo poročila v *Dnevniku* in *Slovenskih novicah*. Kot sem že omenjala, prvi del ni niti oblikovno ločen, v mnogih poročilih pa tudi vsebinsko težko najdemo točko, ki bi uvodni del ločevala od telesa prispevka. Besedilo namreč nepretrgoma teče od začetka do konca. Pogosto so informacije, ki so po mnenju avtorja pomembnejše za nek dogodek, navedene na prvem mestu, vendar je način pisanja drugačen kot na primer v uvodnem delu poročil v *Delu* ali *Večeru*.

Poročila v *Slovenskih novicah* se od ostalih razlikujejo tudi po temah, ki jih obravnavajo. Tako v njih skoraj ne najdemo aktualnih notranje- ali zunanjepolitičnih dogodkov, športnih prispevkov... Veliko pa je prispevkov, ki govorijo o 'navadnih' ljudeh, največkrat o njihovih nesrečah, boleznih... V *Slovenskih novicah* s poročili opisujejo predvsem dogodke kronike, redkeje pa ostale dogodke, ki nimajo širšega družbenega pomena (glej primer v prilogi *Trideset krav na blejskem golfu*). Tako na primer v *Slovenskih novicah* ne najdemo prispevka o kongresu Stranke mladih Slovenije, medtem ko se ta prispevek pojavi v vseh treh ostalih analiziranih dnevnikih na isti dan. Takih primerov pa je še veliko več.

Tudi med prispevki v teh treh časopisih pa je precej razlik. Že zgoraj sem omenjala razlike v uvodnih delih poročil. Kako se razlikujejo naslovi, pa sem pisala že v poglavju 4.2.3.1.1, zato tega tukaj ne bom ponavljala, osredotočila se bom na druge razlike, najprej tiste, ki se pojavijo že v uvodnih delih poročil. Te razlike so očitne tudi na primeru poročil o kongresu Stranke mladih Slovenije.

Prvi stavek v *Večeru* bi lahko bil že kar celotno vodilo, saj v njem izvemo vse najpomembnejše informacije, ki so se zgodile na tem kongresu: »Dominik S. Černjak bo še naprej vodil SMS, je to soboto z 71 glasovi podpore dosedanjemu predsedniku stranke odločil kongres SMS v Novi Gorici.« V tem stavku izvemo odgovore na vsa najpomembnejša vprašanja (upoštevano je pravilo 5K in Z), odgovor na najpomembnejše vprašanje (kdo bo vodil stranko) pa je na prvem mestu. V nadaljevanju uvodnega (okrepljenega) dela izvemo, kdo je še kandidiral, za težave, ki so se pojavile na glasovanju...

V *Delu* pa avtor začne s težavami, s katerimi se je stranka soočala pred in med glasovanjem in šele nato navede, kdo bo še naprej predsednik stranke. Avtor pa tudi že takoj v uvodnem delu doda še svojo oceno: »...ni odločil za **radikalne spremembe** /.../ Černjak, ki **nosi veliko odgovornost** za dogajanje v njej v zadnjem letu...« (Poudarila T. R.). Avtor poda svoje mnenje tudi kasneje v prispevku, in sicer v delu, kjer navede, kdo je kriv za poglobitev očitkov in že v podnaslovu 'Ponižali Kristjana Verbiča'.

Začetek poročila iz *Dnevnika* se od obeh prejšnjih nekoliko razlikuje. Prispevek se začne kot nekakšna pripoved: »*Sobotni kongres Stranke mladih Slovenije ni prinesel nobenih bistvenih sprememb na vrhu SMS.*« Takoj zatem avtor navede, kdo bodo novi funkcionarji stranke in šele nato tudi težave, ki so se pojavile na glasovanju oz. še pred kongresom.

Po podatkih, ki jih avtorji posameznega časopisa navajajo v uvodnem delu, se ta poročila med seboj bistveno ne razlikujejo, različni pa so načini, kako se teme lotevajo. Avtorica prispevka v *Večeru* ga je začela z nizanjem dejstev, ki so se zgodila na kongresu. Ta uvodni del bi lahko uvrstila v uvod, ki ga je Rothery poimenoval **pregled**, v katerem so navedeni vsi ključni elementi, problemi in dogodki. Začetek prispevka v *Dnevniku* bi lahko poimenovali **orientacija** – nastavek za nadaljnji tekst, uvodni del v *Delu* pa bi lahko bil **izvleček**, saj avtor v njem povzame ključne značilnosti in doda tudi svojo oceno dogodka.

Nadaljevanja prispevkov se med seboj pravzaprav bistveno ne razlikujejo. V vseh treh so navedeni vsi najpomembnejši podatki. Avtor poročila v *Delu* ni navedel, kdo so ostali novi funkcionarji stranke, dotaknil se jih je le na koncu prispevka: »*Kongres je v soboto izvolil še druge strankine funkcionarje in člane organov, vendar večjih presenečenj ni bilo.*« V *Dnevniku* in *Večeru* pa avtorici poimensko navedeta predsednika, podpredsednike, tajnika in predsednika sveta stranke.

V vseh treh primerih gre v nadaljevanju za dovršenost poročila, ob upoštevanju razdelitve teles poročil, kot jo je naredil White, saj avtorji predvsem bolj natančno povedo, kaj se je dogajalo na kongresu stranke. Edino v *Dnevniku* je telo poročila razdeljeno še s podnaslovi.

Telesa poročil so na podnaslove razdeljena tudi v *Slovenskih novicah*. Že zgoraj pa sem omenjala, da v *Slovenskih novicah* podobno kot v *Dnevniku* uvodni del ni grafično ločen od ostalega dela teksta ter da je zanj značilen bolj škandalozen stil pisanja poročil, na kar med drugim nakazujejo tudi poudarjene izrezane besede v naslovu, na primer: ljubosumje, potres, z bogom!, neprevidno... Poleg tega je jezik v *Slovenskih novicah* enostaven, način pisanja pa bolj pripoveden, takšen, da se bralcu zelo približa. *Slovenske novice* torej izpolnjujejo zapovedi, ki jih narekuje popularni tisk, tudi s temami, ki jih pokriva, z izjemo športa, saj športnih prispevkov v njih ne najdemo prav veliko.

5 SKLEP

Novinarstvo je živ organizem, ki se skozi čas razvija in prilagaja drugim vedam, predvsem pa okoliščinam posameznega časa. Novinarjevo delo, njegovo upovedovanje v različnih žanrih se spreminja glede na zgodovinski, geografski in ekonomski okvir, v katerem deluje.

Ključna značilnost sodobnih novinarskih besedil je hibridnost, mešanje značilnosti posameznih žanrov. Hibridizacijo novinarskih žanrov sem želela tudi sama dokazati skozi analizo poročil v štirih slovenskih dnevnikih – *Delu*, *Dnevniku*, *Večeru* in *Slovenskih novicah*. Obenem pa sem želela poiskati skupne značilnosti poročil v teh štirih dnevnikih in tudi, kakšne razlike se med njimi pojavljajo.

Z analizo poročil v slovenskem dnevnem tisku sem ugotovila, da se poročila še vedno v veliki meri pojavljajo v sodobnem slovenskem časopisju in so še vedno eden pomembnejših in bolj zastopanih žanrov. Avtorji se s poročili lotevajo najrazličnejših tem – od notranje in zunanje politike, gospodarstva, kronike, do športa in nekaj redkeje tudi kulture.

Osnovna funkcija običajnih poročil – obveščati bralca o poteku dogajanja (Košir, 1988: 73) – ostaja še naprej ena ključnih. Tej funkciji pa so se pridružile še druge, med njimi najpomembnejša: privabiti bralca k branju prispevka; torej narediti poročilo zanimivo.

Skladno z navedenim sem tudi sama v svoji diplomski nalogi ugotovila spremembe v značilnostih poročil v slovenskem dnevnem tisku. Avtorji niso več zgolj posredovalci informacij in golih dejstev o dogodku, temveč ta dogodek tudi komentirajo, ga ocenjujejo in vrednotijo, navajajo pričakovane posledice in podobno. Sebe torej avtorji pogosto postavijo v ospredje z izražanjem lastnih mnenj. Včasih to naredijo zelo očitno (*Upamo, menimo...*), drugič pa to povedo bolj prikrito, 'med vrsticami', zgolj z uporabo najrazličnejših stilnih sredstev. V poročila na ta način vnašajo prvine, ki so bile do sedaj značilne za druge žanre, saj je komentiranje podatkov in informacij značilnost interpretativnih, poročilo pa sodi med informativne novinarske žanre.

White (1998) je sicer že ugotavljal, da lahko poročila, ki jih on imenuje komunikacijska, vključujejo tudi oceno dogodka, o katerem poročajo, vendar so to ocene ali sodbe nekkih kredibilnih virov in ne samega avtorja prispevka. Prav to raznolikost virov pa pogrešam v poročilih v slovenskem dnevnem tisku, saj so redka poročila, v katerih avtorji navajajo več kot dva različna vira.

Imajo pa določena poročila v sodobnem slovenskem tisku tudi skupne značilnosti s poročili, ki jih je analiziral White, saj sem skozi analizo ugotovila, da so lahko odstavki med seboj zamenljivi, da največkrat obstaja neka prelomna točka med vodilom in preostalim delom teksta, da lahko telesa besedil delujejo na iste načine, kot jih je razdelil White, in podobno.

Skozi analizo štirih slovenskih dnevnikov (*Delo*, *Dnevnik*, *Večer* in *Slovenske novice*) sem med drugim ugotovila, da do razlik v poročilih prihaja tudi med posameznimi časniki. Poročila v *Delu* in *Večeru* so si med seboj precej podobna, poročila v *Dnevniku* pa se od njih nekoliko razlikujejo. Po načinu pisanja se približujejo *Slovenskim novicam* (nimajo 'klasičnega' vodila, težko je določiti točko, kjer se zaključi uvod in prične telo prispevka, razdelitev poročil na podnaslove...). Kljub temu pa ne moremo trditi, da so si poročila iz *Dnevnika* in *Slovenskih novic* zelo podobna, saj se precej razlikujejo v samem stilu, predvsem pa v temah, ki se jih avtorji teh dveh časopisov lotevajo. Po temah, ki jih obravnavajo, so poročila v *Dnevniku* bližje tistim iz *Večera* in *Dela*, od njih pa se razlikujejo stilno in oblikovno.

Principi pisanja novinarskih prispevkov danes niso več tako strogi, kot so bili včasih, kar sem ugotovila tudi skozi analizo poročil v sodobnem slovenskem dnevnem tisku. Težko je določiti natančne zakonitosti in pravila, ki se jih držijo novinarji pri pisanju poročil. Bralci so tisti 'sodniki', ki odločajo, kaj jim je všeč in kaj ne, kaj radi berejo in česa ne..., njih pa najpogosteje niti ne zanima, za kakšno vrsto poročil gre, širša javnost prepozna (in jo tudi zanima) samo to, ali je poročilo dobro ali slabo, kot je ugotavljal že Đurić (1983: 131).

6 LITERATURA

Barthes, R. (1977): *Image, Music, Text*. Fontana Press, London.

Bakhtin, M. (1986): *The Problem of Speech Genres*, v *Speech Genres and Other Late Essays*, McGee, V. W., University of Texas Press, Austin: 60 – 101.

Bell, A. (1991): *The Language of News Media*. Blackwell, Oxford.

Bell, A. (1999): *Approaches to media discourse*. Blackwell, London.

Brstovšek, A. (2000): *Intervju v sodobnem slovenskem tisku*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Đurić, D. (1983): *Novinarska Radionica*. Zavod za učbenike in učna sredstva, Beograd.

Erjavec, K. (1995): *Tisk na pragu 21. stoletja*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Erjavec, K. (1998): *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Jutro, Ljubljana.

Erjavec, K. (2005): *Mediji i oglašivačko društvo*. Medijska istraživanja 11 (1): 154 – 170.

Evans, H. (1972): *Newsman's English*. Heinemann, Oxford.

Fairclough, N. (1992): *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge.

Fairclough, N. (1995): *Media Discourse*. Edward Arnold, London.

Fink, C. C. (1992): *Introduction to Professional Newswriting*. University of Georgia.

Harris, G. in Spark, D. (1993): *Practical newspaper reporting*. Focal Press, Oxford.

Korošec, T. (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Kmečki glas, Ljubljana.

- Košir, M. (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Lloyd, C. (1994): *News and Feature Writing (Course Materials, Graduate School of Journalism)*. University of Wollongong, Wollongong.
- Luthar, B. (1998): *Poetika in politika tabloidne kulture*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- MacDougall, C. D. (1982): *Interpretative Reporting, 8. izdaja*. Macmillan Publishing Co., New York.
- Mediana 2000: Inštitut za raziskavo medijev, Ljubljana.
- Milosavljevič, M. (2003): *Novinarska zgodba*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Pavšin, N. (2003): *Samopredstavitev slovenskih vrhunskih športnic v tisku*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Pevec, J. (2004): *Medijska percepcija skupne varnostne in obrambne politike Evropske unije v Franciji : primer dnevnika Le Monde*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Poler Kovačič, M. (2002): *Vplivi odnosov z mediji na novinarski sporočanje proces*. Teorija in praksa 39 (5): 766 – 785.
- Režek, M (2005): *Vključenost kritične diskurzivne analize v model vzgoje za medije: primer analize diskriminatornega diskurza v šoli*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Šlibar – Pačnik, R. (1996): *Vloga mnenjskega časopisa v razvoju slovenske družbe. Slovenski dnevnik v spremenjenih razmerah*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Van Dijk, T. A. (1988): *News as Discourse*. Lawewnce Erlbaum Associates, New Jersey.
- Van Dijk, T. A. (1991): *Racism and the Press*. Routledge, London.

Van Dijk, T. A. (1997): *Discourse as Structure and Process*. Sage, London.

Van Leeuwen, T. (1987): *Generic Strategies in Press Journalism*, *Australian Review of Applied Linguistic* 10 (2): 199 – 220.

White, P. R. R. (1998): *Telling Media Tales: The News and Rhetoric*. University of Sydney, Sydney. http://www.grammatics.com/appraisal/whitepr_r_phd.html

White, P. R. R. (2000) Media Objectivity and the Rhetoric of News Story Structure. V: E. Ventola (ur.), *Discourse and Community*, 379 – 397. Gunter Narr Verlag, Tübingen.

<http://www.delo.si>

<http://www.dnevnik.si>

<http://www.vecer.si/>

PRILOGA: poročila v slovenskem dnevnem tisku

- V Stranki mladih nič novega (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Suzana Lovec),
- Na kongresu SMS zmagala 'kontinuiteta' (*Večer*, 5. julij 2004; Katja Šeruga),
- Černjakova ekipa počistila stranko (*Delo*, 5. julij 2004; Rok Kajzer),
- Do volitev bo na čelu poslancev Feri Horvat (*Delo*, 13. julij 2004; Jože Poglajen),
- Rop je odločil: komisar naj bo Potočnik (*Dnevnik*, 29. julij 2004; Suzana Lovec),
- Janez Potočnik naj bo komisar (*Delo*, 29. julij 2004; Rok Praprotnik),
- S točo besed nad Mramorjeve očitke (*Večer*, 6. avgust 2004; Zoran Potič),
- Prvi mož Krke odslej Jože Colarič (*Delo*, 13. julij 2004; Zdenka Lindič-Dragaš),
- Feniks iz pepela v enem 'šihitu' (*Delo*, 13. julij 2004; Tomaž Branc),
- Bo TET izpeljala načrt? (*Delo*, 13. julij 2004; Polona Malovrh),
- Tranzit prinaša več slabosti (*Dnevnik* 5. julij 2004; Danica Cmrečnjak),
- Senzacija za konec: Grčija na nogometnem Olimpu! (*Delo*, 5. julij 2004; G. N.),
- Grki, evropski vladarji (*Večer*, 5. julij 2004, šr),
- Ruska lepotica kraljica Wimbledonu (*Večer*, 5. julij 2004, Tadej Potisk),
- Po desetletju socialist na čelu parlamenta (*Delo*, 21. julij 2004; Božo Mašanovič),
- Italijanska vlada spet na robu krize (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Andrej Mrevlje),
- Policiji je sporočil: »Našli boste tri mrtve!« (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Zlatka Strgar),
- Poklical, da bodo trije mrtvi (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Jaroslav Jankovič),
- Trideset krav na blejskem golfu (*Slovenske novice*, 5. julij 2004; Mirko Kunšič),
- V rudarski bratovščini zdaj še 68 novih mož (*Dnevnik*, 5. julij 2004; Zlatka Strgar).